

PRÍLOHA 1: PODPORNÉ OPATRENIA

ako súčasť školských vzdelávacích programov a výchovného programu
Spojenej školy, Jána Vojtaššáka 13, Žilina

Predkladateľ:

Názov školy: **Spojená škola, Jána Vojtaššáka 13, Žilina**

Adresa: **Jána Vojtaššáka 13, 010 08 Žilina**

IČO: **55634737**

Riaditeľ školy: **PaedDr. Júlia Mankovičová**

Spracovali: **Mgr. Mária Mikulíková**

Mgr. Peter Krajčí, PhD.

Tel.: **0911/932 373**

Email: **szsriaditelka(a)gmail.com, ssza(a)ssza.sk**

Web stránka školy: **www.ssza.sk**

Zriaďovateľ:

Názov: **Regionálny úrad školskej správy v Žiline**

Adresa: **Vysokoškolákov 8556/33B, 010 08 Žilina**

Kontakty: **041/32 26 701**

Účinnosť dokumentu: od 1.9. 2024

Prerokované v pedagogickej rade: 27. 8. 2024

Prerokované v rade školy: 15.10. 2024

Podpis riaditeľa

Podporné opatrenia poskytované školou s potrebou vyjadrenia - ciele a špecifické PO

<p><u>PO poskytované školou na základe vyjadrenia riaditeľa školy a CPP - ciele a podporné opatrenia</u></p> <p>Poskytuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • PZ • OZ alebo člen ŠPT 	<p><u>PO poskytované školou na základe vyjadrenia podmienok a požiadaviek CPP - špecifické podporné opatrenia</u></p> <p>Poskytuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • PZ • OZ alebo člen ŠPT • Iný nepedagogický zamestnanec
<p><u>A. Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní</u></p>	<p><u>B. Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní</u></p>
<p><u>C. Zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálno-komunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy ****</u></p>	<p><u>D. Činnosť na podporu dosahovania školskej spôsobilosti ***, ****</u></p>
<p><u>E. Zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy ****</u></p>	<p><u>G. Skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia</u></p>
<p><u>F. Zabezpečenie doučovania alebo cieleho učenia na dosiahnutie najvyššieho individuálneho kognitívneho potenciálu dieťaťa alebo žiaka</u></p>	<p><u>I. Zabezpečenie osobitných foriem komunikácie dieťaťa so zdravotným postihnutím alebo žiaka so zdravotným postihnutím so školou alebo so školským zariadením</u></p>
<p><u>J. Činnosť na podporu sociálneho zaradenia</u></p>	<p><u>K. Činnosť na podporu predchádzania ukončenia školskej dochádzky v nižšom ako poslednom ročníku základnej školy alebo strednej školy **, ****</u></p>
<p><u>N. Poskytovanie zdravotnej starostlivosti *, ****</u></p>	<p><u>L. Špecializované kariérové poradenstvo **, ****</u></p>
<p><u>Q. Zabezpečenie úpravy priestorov školy určených na podporu vnímania a</u></p>	<p><u>M. Zabezpečenie pôsobenia pedagogického asistenta v triede ****</u></p>

nadobúdanie zručností ****	
R. Odstraňovanie fyzických bariér v priestoroch školy alebo školského zariadenia a organizačných bariér pri výchove a vzdelávaní,	O. Zabezpečenie sebaobslužných úkonov podľa osobitného predpisu v čase výchovno-vzdelávacieho procesu
S. Zabezpečenie diétného stravovania *	P. Poskytnutie špeciálnych edukačných publikácií a kompenzačných pomôcok. ****

* Škola podporné opatrenie poskytne iba v prípade vytvorenia personálnych a materiálnotecných podmienok

** PO nezabezpečuje MŠ

*** PO zabezpečuje iba MŠ

**** PO nezabezpečuje ŠKD

PO poskytované školou bez potreby vyjadrenia - všeobecné podporné opatrenia

Patria sem:

- [T. Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania](#)
- [U. Krízová intervencia ****](#)

PO poskytované školou bez potreby vyjadrenia - všeobecné podporné opatrenia

T. Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania

Cieľom podporného opatrenia je systematicky posilňovať schopnosti detí/žiacov, ktoré majú priamy vplyv na ich optimálny zdravý vývin a formovanie primeraných postojov v oblasti fyzického a duševného zdravia a vedú k znižovaniu prejavov a výskytu rizikového správania a predchádzať vzniku poruchy duševného a fyzického zdravia u detí/žiacov prostredníctvom realizovania podporných aktivít zameraných na rozvoj ich subjektívnej pohody.

Prevenciu možno rozdeliť nasledovne:

- **univerzálna prevencia**, ktorá je zameraná na bežnú populáciu,
- **selektívna prevencia**, ktorá je zameraná na deti/žiacov so zvýšenými nárokmi na podporu,
- **indikovaná prevencia**, ktorá je zameraná na predchádzanie sekundárnych porúch a komplikácií u rizikových detí/žiacov.

Programy a aktivity na podporu fyzického zdravia sa zameriavajú na podporu primeranej fyzickej kondície dieťaťa/žiaka, zdravého životného štýlu, starostlivosti o fyzické zdravie a bezpečnosti. **Programy a aktivity na podporu duševného zdravia a psychickej odolnosti** sa zameriavajú najmä na posilnenie úspešnej adaptácie dieťaťa/žiaka na školu, posilnenie schopnosti sebapoznania a sebahodnotenia, schopnosti kritického myslenia, schopnosti úspešne aplikovať stratégie zvládania, schopnosti asertivity, rozvíjanie pozitívnych vzťahov so spolužiakmi a ostatnými účastníkmi výchovno-vzdelávacieho procesu a posilnenie schopnosti zvládať psychicky náročné situácie (napríklad konflikty, vyrovnanie sa s úspechom/neúspechom a pod.).

Programy a aktivity na prevenciu rizikového správania sa zameriavajú na formovanie žiaduceho postoja dieťaťa/žiaka k rizikovému správaniu, v prípade výskytu rizikového správania aj na eliminovanie/odstránenie jeho prejavov. Významný priestor sa venuje najmä programom zameraným na prevenciu šikany (vrátane kyberšikany), verbálneho a fyzického násillia, extrémistických postojov, užívania omamných a návykových látok a podobne.

Cieľová skupina: všetky deti/žiaci školy a školského zariadenia.

Personálne zabezpečenie: škola alebo ŠKD a realizuje ho ŠPT, OZ, PZ školy alebo OZ zariadenia poradenstva a prevencie, príp. externý subjekt.

Forma poskytovania: individuálne (napr. inštruktáž, rozhovor, konzultácia), skupinové (napr. prednáška, kvíz, diskusia, beseda, panelová diskusia, inscenačné metódy), hromadné (v školskom prostredí napr. školský rozhlas, školský časopis).

Základné rozdelenie metód prevencie v škole podľa formy: metódy hovoreného slova (napr. prednáška, diskusia, rozhovor, beseda, audionahrávky), metódy tlačeného slova (napr. leták, heslo, plagát, článok, brožúra, časopis); multimediálne metódy (napr. video, film).

Medzi najúčinnšie aktivity patria spravidla aktivity zážitkového charakteru.

Odporúčaný rozsah: prispôsobený individuálnym potrebám dieťaťa/žiaka a podmienkam školy alebo školského zariadenia.

Sprievodný materiál:

- [Prevenca na podporu fyzického a duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania v škole](#)

U. Krízová intervencia

Cieľom podporného opatrenia je poskytnúť deťom/žiakom odbornú starostlivosť zameranú na špecifické obdobie v ich živote po krízovej udalosti. *Krízová udalosť* je akákoľvek udalosť, alebo sekvencia udalostí, ktorá prekoná bežné zvládacie mechanizmy jednotlivca. Niektoré vybrané krízové udalosti majú charakter *špecifickej krízovej situácie*.

Sú to udalosti:

- s obzvlášť závažným dopadom na školskú komunitu a spoločnosť,
- s potenciálom polarizovať spoločnosť,
- s väčším počtom mŕtvych a zranených,
- s históriou riešenia tráum a strát v školskej komunite v poslednom roku,
- s väčším počtom zasiahnutých (trieda, celá škola),
- s obzvlášť zraniteľnou alebo traumatizovanou populáciou v školskej komunite,
- udalosť vysoko sledovaná médiami.

Tieto situácie vyžadujú väčší počet interventov, ich spoluprácu, dopĺňanie a striedanie v priebehu poskytovania krízovej intervencie, v prípade potreby prizvanie trauma terapeuta a ďalších externých odborníkov do intervenčného tímu.

Krízová intervencia predstavuje podpornú sieť opatrení zameraných na stabilizáciu jednotlivca/skupiny, prinavrátenie pocitu bezpečia a posilnenie vlastných kompetencií v práci s emóciami, so zvládacími stratégiami, redukciu stresu a nastavenie ďalších opatrení po krízovej udalosti. Poskytovateľ krízovej intervencie má vypracovaný *krízový plán*. Je to plán postupu riešenia krízových situácií. Krízový plán pozostáva vo všeobecnosti z nasledovných hlavných bodov:

1. **Všetci zamestnanci školy** bezprostredne po krízovej udalosti zaisťujú bezpečie pre seba a pre druhých. Pokiaľ riziko ohrozenia pominulo, poskytujú zasiahnutým základnú psychologickú prvú pomoc.
2. **Zamestnanci školy** podporujú vzájomnú informovanosť. Vedenie školy v súčinnosti s intervenčným tímom informuje o tom, čo sa stalo, kedy a kto je zasiahnutý, čo sa bude diať ďalej. Školská komunita môže bezprostredne po udalosti, alebo v prvý deň po udalosti využiť podporu policajných psychológov, alebo psychosociálneho tímu.
3. **Riaditeľ školy** bezodkladne kontaktuje spádové CPP a požiada o realizáciu krízovej intervencie. CPP vytvorí z odborných zamestnancov vyškolených v krízovej intervencii intervenčný tím. Vedúci tímu navštívi školu a zisťuje potreby zasiahnutej školy a dopad udalosti na školskú komunitu.
4. **Vedúci krízového intervenčného tímu spolu s vedením školy** koordinuje aktivity v škole, ako aj pôsobenie intervenčného tímu. Realizácia nasledujúcich aktivít krízového plánu závisí od rozsahu mimoriadnej udalosti. Intervenčný tím stabilizuje zamestnancov školy, aby boli schopní pokračovať vo svojej práci a mohli deťom/žiakom pomôcť s emocionálnou reguláciou a stabilizáciou.
5. **Stabilizovaní pedagogickí zamestnanci** sa vrátia do tried a umožnia deťom/žiakom hovoriť o tom, čo sa stalo. Neotvárajú tému, ak deti alebo žiaci o udalosti nevedia, a/alebo sa ich netýka. Vedenie školy koordinuje spoluprácu a súčinnosť s intervenčným tímom, rieši priebežne potreby zúčastnených a dopad udalosti na školskú komunitu.
6. **Riaditeľ školy** spolu s intervenčným tímom v prípade potreby vytvára a zverejní tlačovú správu. Riaditeľ školy poverí jedného zamestnanca (ak to neurobí sám), ktorý jediný je oprávnený poskytovať informácie o dianí v škole. Riaditeľ oboznámi deti, žiakov aj zamestnancov školy, že z dôvodu ochrany osobných údajov nie sú oprávnení poskytovať médiám fotografie, ani akékoľvek

informácie o zasiahnutých.

7. **Intervenčný tím** poskytuje krízovú intervenciu (spravidla 36 - 48 hod od krízovej udalosti). Vedenie školy prostredníctvom triednych učiteľov komunikuje so zákonnými zástupcami dieťaťa alebo žiaka. Riaditeľ školy v spolupráci s intervenčným tímom vytvorí e-mail (list) pre zákonných zástupcov, kde vyjadrí ľútosť nad udalosťou, emocionálne neutrálne pomenuje, čo sa stalo, aké reakcie detí a žiakov možno očakávať a akým spôsobom môžu svoje deti podporiť. Účasť detí/žiacov na krízovej intervencii je dobrovoľná. Zákonní zástupcovia sú dopredu informovaní e-mailom alebo inou vhodnou formou (osobne, listom a pod.) o tom, kto bude so žiakmi pracovať a poskytovať krízovú intervenciu. Nie je potrebné, aby zákonný zástupca dal súhlas s krízovou intervenciou.
8. **Vedenie školy so zamestnancami školy** vyhodnocuje a uzatvára udalosť. Na začiatku denne, neskôr po týždni, po mesiaci, po pol roku, po roku. Triedni učitelia úzko spolupracujú so zákonnými zástupcami pri podpore ich detí. Školský psychológ spolu so ŠPT monitoruje správanie, učenie a prípravu žiakov na vyučovanie, realizuje skupinové preventívne aktivity pre podporu zvládacích stratégií detí a žiakov, podporu odolnosti a dobrú integráciu udalosti do každodenného života.
9. **Školská komunita** integruje udalosť do každodenného života. Psychológ podľa potreby facilituje smútkové poradenstvo pre jednotlivcov aj skupiny. Všíma si adaptáciu detí, žiakov a zamestnancov školy na požiadavky každodenného života, identifikuje jednotlivcov s problémami v adaptácii a s rizikom komplikovaného trúchlenia, resp. závažným duševným ochorením.

Po poskytnutí krízovej intervencie externí intervenenti odchádzajú a v škole zostáva ŠPT, odborný zamestnanec alebo školský špeciálny pedagóg. Učitelia zabezpečujú návrat detí a žiakov do normálnej rutiny v čo najväčšej miere. V prípade potreby je odporúčaná opakovaná intervencia po 6 týždňoch od udalosti, pre posúdenie dopadu udalosti, mieru adaptácie a využívanie zvládacích stratégií u najviac zasiahnutých detí/žiacov a zamestnancov školy.

Cieľová skupina: všetky deti/žiaci zasiahnuté krízovou udalosťou v škole.

Personálne zabezpečenie: škola, centrum poradenstva a prevencie a poskytuje OZ školy, v spolupráci s centrom poradenstva a prevencie alebo OZ centra poradenstva a prevencie. Podmienkou na realizáciu krízovej intervencie v školskom prostredí je absolvovanie akreditovaného vzdelávania v krízovej intervencii a nadobudnutie potrebných kompetencií pre prácu s detskou skupinou.

Forma poskytovania: Krízová intervencia sa realizuje s celými triedami alebo s menšími skupinami zvlášť zraniteľných detí/žiacov. Realizuje sa bez prítomnosti

pedagógov. Zväčša ju realizujú 2 členovia intervenčného tímu priamo v triede, ďalší zamestnanec vonku pripravený stabilizovať deti/žiacov, ktorí odídu z intervencie.

Odporúčaný rozsah: závisí na charaktere a miere závažnosti krízy.

Spríevodný materiál:

- [Krízové situácie v školách a špeciálnych výchovných zariadeniach počas mimoriadnych udalostí](#)

PO poskytované školou na základe vyjadrenia riaditeľa školy a CPP - ciele podporné opatrenia

A. Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní

Hlavným cieľom tohto podporného opatrenia je, aby bola každému dieťaťu/žiakovi poskytnutá individualizovaná podpora, prispôsobené vyučovanie a optimálne prostredie pre rozvoj každého dieťaťa/ žiaka.

V oblastiach:

- Oslabenie pohybových schopností

Oslabenia v oblasti pohybových schopností sa u dieťaťa/žiaka môžu prejavovať v oblasti hrubej motoriky a celkovej mobility (pohyb veľkých svalových skupín, svalový tonus, držanie tela...), jemnej motoriky — grafomotoriky, logomotoriky, mimiky, oromotoriky, vizuomotoriky alebo senzomotoriky.

U tohto dieťaťa/žiaka využívame rôzne **metódy, zásady a prístupy**: zohľadnenie prítomnosti oslabenia, individuálny prístup, digitálne technológie, audiovizuálne alebo vizuálne materiály, podpora zdravých návykov, motorické rozcvičky, relaxácia a uvoľnenie.

Formy: kreatívne pohybové chvíľky, individuálne stacionárne cvičenia, herné aktivity, interdisciplinárne projekty, oddychové chvíľky.

- **Oslabenie zmyslového vnímania** sa môže prejavovať v oblasti zmyslového vnímania, propriorecepcie, vestibularity, kinestetiky a pod. Konkrétne môže ísť napr. o ťažkosti v sluchovej pamäti, zrakovej pozornosti, hypersenzitivity alebo hyposenzitivity a pod. Rozvíjame zmyslové vnímanie, schopnosť pozorovať a vnímať detaily, multisenzorické vnímanie a pod.

Metódy zásady a prístupy: senzorické hry, saturácia zmyslov, senzorická manipulácia, senzorické steny a skúmavky, senzorické puzzle a hry, individuálne úpravy pracovného prostredia s využitím kompenzačných pomôcok.

Formy: senzorické experimenty, senzorická prehliadka, senzorická tvorivosť, senzorické cvičenia a hry, senzorická literatúra a rozprávky, senzorické

prechádzky a exkurzie.

- **Oslabenie kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií** rozvíjať kritické a tvorivé, podporovať rastové nastavenie mysle, posilňovať pamäť a učenie sa, rozvíjať logické a analytické myslenie, zlepšovať koncentráciu a pozornosť, podporovať problémové myslenie, komunikačné schopnosti a samoreguláciu a metakogníciu.

Metódy zásady a prístupy: kladenie otázok, diskusie a skupinová práca, výzvy a problémy, rozvíjanie metakognície, používanie vizuálnych pomôcok, čítanie a písanie s využitím kritického myslenia, problémové riešenia, hodnotenie a spätná väzba, manipulačné materiály, učebné hry a aplikácie, experimenty a bádanie, portfólio a sebahodnotenie a pod.

Formy: projektové vyučovanie, učenie prostredníctvom hry, inovatívne technológie, úlohy na riešenie problémov, aktívne experimentovanie, kooperatívne učenie.

- **Oslabenie komunikačnej schopnosti, jazyka a reči:** Rozvíjanie komunikačnej schopnosti úzko súvisí s vývinom motoriky, vnímania, pamäti, pozornosti, myslenia a so sociálnym prostredím. Podporovať u detí/žiakov radosť z komunikácie a hodnoty čítania, podporovať metakognitívne, metajazykové schopnosti, rozvíjať rečové a jazykové schopnosti, podporovať schopnosť porozumieť a interpretovať texty, rozvíjať pragmatickú oblasť komunikácie, podporovať schopnosť kritického myslenia v komunikácii, rozvíjať schopnosť empatie a interakcie, posilňovať schopnosť verejného prejavu a prezentácie.

Metódy, zásady a prístupy: podporovať deti/žiakov vo verbálnom vyjadrovaní, verbálnej a písomnej komunikácii, pracovné listy a cvičenia, prezentácie, čítanie a interpretácia textov, jazykové hry a aktivity, používanie digitálnych zdrojov, slovníky a slovníčky.

Formy: hovorená prezentácia, improvizácia, audiovizuálne prostriedky, spisovná komunikácia, hlasové nahrávky a prezentácie.

- **Oslabenie sociálno-komunikačných zručností:** Ide o systematický rozvoj a podporu reči, jazyka a komunikácie dieťaťa/žiaka vo všetkých zložkách jazykových spôsobilostí - v hovorenej reči, v písanej reči a čítanej reči. Rozvíjanie komunikácie, empatie a porozumenie, schopnosť riešiť konflikty, spoluprácu a tímovú prácu, sociálne interakcie a iné.

Metódy a prístupy: herné a kooperatívne aktivity, sociálne učenie prostredníctvom modelových situácií, skupinové diskusie a debaty, dramatické hry, využívanie spätnej väzby a reflexie, kreatívne písanie a umelecké aktivity, využívanie rôznych učebných materiálov, piktogramov a prezentácií, využívanie digitálneho prostredia

v komunikácii, komunitné aktivity.

Formy: skupinová forma, individuálny forma, partnerstvo, inkluzívne aktivity.

- **Oslabenie emocionality:** Oslabenia v oblasti emocionality sa u detí/žiacov môžu prejavovať izoláciou v skupine, nízkou úrovňou emocionálnej inteligencie, narušenou schopnosťou regulácie - správania, emocionálnou nestabilitou a podobne. Poznávanie a pomenovanie emócií a ich regulácia, rozvoj empatie a súcitu, zvládanie stresu a úzkosti, rozvoj pozitívneho sebahodnotenia, sebaopoznanie a sebareflexia, tolerancia, rozvíjanie EQ, podpora sebaúcty a sebaakceptácie, prevencia, riešenie konfliktov a osobná pohoda.

Metódy zásady a prístupy: sociálno-emocionálne učenie, duševné zdravie a sebaopoznanie, využívanie praktických aktivít a zážitkového učenia, zabezpečenie individuálnej podpory a poradenstva, využívanie vizuálnych pomôcok, rolových hier a simulácií, diskusia, reflexia, relaxácia.

Formy: spolupráca so zákonnými zástupcami, implementácia osvedčených programov, skupinové aktivity, kreatívne vyjadrovanie, formy sebaopoznávania, emocionálny mentoring, začleňovanie emocionálneho rozvoja do vyučovacích predmetov.

- **Oslabenie sebaobsluhy a autonómie:** Oslabenia sa môžu u detí/žiacov prejavovať napríklad nesamostatnosťou pri príprave na a počas výchovno-vzdelávacieho procesu, nesamostatnosťou pri práci, nesamostatnosťou v sebaobslužných úkonoch (umývanie rúk, umývanie tváre...), nízkou mierou sebaopozadzovania sa a pod.

Ide o samostatné a úspešné vykonávanie základných životných aktivít, schopnosť organizovať a plánovať svoje činnosti, samostatné rozhodovanie a riešenie problémov, zodpovednosť za svoje správanie, rozvoj zdravého sebaopozdomia a sebaoprijatia, rozhodovanie a komunikovanie svojich potrieb, rozvíjanie samostatnosti v učení, pozitívny vzťah k chybám a neúspechom.

Metódy, zásady a prístupy: modelovanie a demonštrácia situácií, postupné usmerňovanie k samostatnému vykonávaniu úloh a činností, podpora samostatného rozhodovania, tréning zručností žiakov, podpora samostatnosti v učení, podpora reflexie a sebahodnotenia, podpora riešenia problémov, vytváranie podporujúceho prostredia, zrkadlenie, spätná väzba, realistické situácie a cvičenia, digitálne prostriedky.

Formy: samostatné učenie, skupinová práca samostatné riešenie problémov, reflexia a sebahodnotenie.

Cieľová skupina: všetky deti/žiaci bez rozdielu, zvlášť deti/žiaci s krátkodobými

alebo dlhodobými oslabeniami v oblasti pohybových schopností, zmyslového vnímania, kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií, v oblasti komunikačnej schopnosti, sociálnych zručností, emocionality a sebaobsluhy a autonómie, deti a žiaci s nadaním. Deti a žiaci zažívajúce neštandardnú/nepriaznivú rodinnú situáciu s možným vplyvom na emocionálne prežívanie či vzdelávanie, po dlhobejšej absencii, po traumatickom zážitku a podobne.

Personálne zabezpečenie: škola, ŠKD a poskytuje učiteľ alebo pedagogický asistent alebo vychovávateľ

Odporúčaný rozsah: poskytuje sa podľa individuálnych potrieb dieťaťa/ žiaka na základe vyjadrenia PZ školy alebo OZ ZPP.

Sprievodný materiál:

- [Úpravy vo výchove a vzdelávaní podľa potrieb dieťaťa a žiaka](#)

Odporúčané sú ďalšie súvisiace materiály vydané NIVaM:

- [Intervencie](#)
- [Metodika k špeciálnym učebným a kompenzačným pomôckam a k úprave školského prostredia](#)

C. Zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálno-komunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy

Podporené opatrenie je zamerané na zmierňovanie alebo odstraňovanie prekážok dieťaťa a žiaka počas výchovno-vzdelávacieho procesu s cieľom zabezpečiť rozvoj jeho schopností alebo osobnosti a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania prostredníctvom intervencií v oblastiach:

- rozvoj a podpora pohybových schopností,
- rozvoj a podpora zmyslového vnímania,
- rozvoj a podpora komunikačnej schopnosti,
- rozvoj a podpora kognitívnych schopností,
- rozvoj a podpora sociálno-komunikačných zručností,
- rozvoj a podpora emocionality,
- rozvoj a podpora sebaobsluhy.

1. Rozvoj a podpora pohybových schopností

Intervencie v oblasti rozvoja a podpory pohybových schopností sú zamerané na rozvoj pohybovej samostatnosti a fyzickej zdatnosti dieťaťa/žiaka. Zahŕňajú metódy, techniky a postupy rehabilitácie a reedukácie na učenie sa pohybovým vzorcom vo všetkých úrovniach motoriky podľa konkrétnej potreby dieťaťa/žiaka. Súčasťou intervencií je okrem stimulácie pohybu aj relaxácia a regenerácia preťažených súčastí pohybového aparátu.

Činnosti a aktivity: rytmické, pohybové, artikulačné, dychové, fonačné, imitácie, melodické činnosti, slabikolamy, improvizácie, lokomotorické a kreatívne činnosti, cvičenia perцепcie a relaxačné cvičenia.

Aktivity:

- **aktivity a činnosti na rozvoj a podporu jemnej motoriky**, napr. krčenie, trhanie, skladanie, lepenie a strihanie papiera, práca s modelovacou hmotou, maľovanie a kreslenie (prstom, paličkou do rôznych materiálov), otláčanie rúk a predmetov, skladanie kociek a puzzlí, prevliekanie, skladanie mozaiky, práca so stavebnicou, konštrukčné práce, činnosti a práce v domácnosti, sebaobsluha, štipcovanie a pod.
- **aktivity a činnosti na rozvoj a podporu oromotoriky**, napr. uvoľnenie krčných svalov, posilnenie jazyka, pier, kruhových ústnych svalov, pier a lícných svalov, posilnenie žuvacích svalov, mimicko-artikulačných svalov, mäkkého podnebia a hltana, bradového svalu, oromotorické cvičenia, dychové cvičenia a podpora pohyblivosti artikulačných orgánov a pod.
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu grafomotoriky**, napr. uvoľňovacie cviky, prípravné cviky budúcich písmen, uvoľňovacie cviky s riekankami na ramenný a zápästný kĺb, cviky prstov, doporučené cviky z metódy „Dobrého štartu“, tleskanie, horizontálne a vertikálne čmáranie, rozvíjanie zarkového vnímania (analýzy / syntéza, rozlišovanie figúry a pozadia, koordinácia oko - ruka a pod.
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu hrubej motoriky**, napr. uvoľňovacie a relaxačné cvičenia, cvičenia zamerané na rozvoj a podporu držania tela, dychové cvičenia, hry s loptami, nácvik správneho držania tela, rovnováhy, uvoľnenie svalového napätia, zvládnutie rôznych foriem pohybu, pohyb na rytmus, činnosti na rozvíjanie priestorovej orientácie a predstavivosti, senzomotorickej koordinácie, lokomócie a iné.

2. Rozvoj a podpora zmyslového vnímania

Podporné opatrenie je zamerané na stimuláciu vývinu zmyslového vnímania a kompenzáciu možných bariér spojených so zmyslovým vnímaním s využitím sensorických prvkov v terapeutických miestnostiach (napr. snoozelen, multisenzorická a arteterapeutická a pod.).

V edukačnom procese sa realizujú aktivity zamerané na rozvoj a podporu zmyslového vnímania, propriocepcie, vestibularity, kinestetiky:

- **Podpora a rozvoj zrakového vnímania:** napr. nácvik a podpora zrakových funkcií, farebné vnímanie, vnímanie kontrastu, vnímanie plochy a priestoru, využívanie vizuálnej lokalizácie, fixácie a skenovania, prenášanie pohľadu vizuálnej pozornosti, koordinácia oko – ruka, nácvik vnímania farieb, tvarov, línií, plochy, priestoru a orientácie v ňom, pravo-ľavej orientácie, pohybov očí, hĺbky priestoru, nácvik zrakovej pamäte, diferenciácie, analýzy a syntézy a pod.
- **Rozvoj a podpora hmatového vnímania,** napr. vnímanie veľkosti, tvaru, teploty, pevnosti, štruktúry materiálov, množstva, hmotnosti, aktivity na rozvoj hmatu, priestorová orientácia.
- **Rozvoj a podpora sluchového vnímania,** napr. vnímanie a rozlišovanie zvukov, identifikácia zvukov, porozumenie, sluchová analýza syntéza, pamäť, auditívna serialita, lokalizácia zvuku, sluchová pozornosť, sluchová diferenciácia a identifikácia, vnímanie rytmu, rozvíjanie schopnosti aktívne počúvať hudbu a pod.
- **Rozvoj a podpora čuchového a chuťového vnímania,** napr. aktivity a hry na rozlišovanie, identifikáciu a lokalizáciu pachov, vôní a chutí a pod.
- **Rozvoj podpora propriocepcie a vestibulárneho vnímania.**

3. Rozvoj a podpora komunikačnej schopnosti

Podporné opatrenie je zamerané na systematický rozvoj a podporu reči, jazyka a komunikácie žiakov sa ŠVVP vo všetkých zložkách jazykových spôsobilostí – v hovorenej, čítanej aj písanej reči.

- **v oblasti rozvoja foneticko-fonologickej roviny jazyka:** využívame tréning uvedomovania podľa El'konina, stimuláciu motoriky rečových orgánov, rozvoj artikulačnej obratnosti a výslovnosti, dychové a hlasové cvičenia, rytmizáciu, uvedomovanie si rýmov a tvorbu rýmov, slabičnú a hláskovú analýzu a syntézu slov, vedomú manipuláciu s fonémami, odlíšenie formy slova od jeho významu

a pod.

- **v oblasti rozvoja lexikálno-sémantickej roviny jazyka:** rozvíjanie slovnej aktívnej a pasívnej zásoby, dôraz na abstraktné slová, triedenie a kategorizácia slov, priraďovanie, hľadanie a výber slov, dokončovanie viet, oprava významu viet, frázy a slovné spojenia a pod.
- **v oblasti rozvoja gramatiky:** rozvoj jazykového citu, stimulácia porozumenia reči, tvorba a reprodukcia viet, určovanie gramatických kategórií a pod.
- **v oblasti pragmatickej roviny jazyka:** používanie jazyka v komunikačných situáciách, nácvik porozumenia inštrukcie a jej realizácie, nácvik pohotovej reakcie na otázku, rozvíjanie konverzácie, nácvik dialógu a striedanie komunikačných rolí, udržanie rozhovoru, spontánna rečová produkcia a pod.

U žiakov s PAS a ťažkou formou NKS aplikujeme metódy a techniky nácviku komunikácie napr. prvky ABA terapia, TEACCH, VOKS, BOARDMAKER a iné formy AAK. U žiakov s ťažkou poruchou zraku využívame bodové písmo (Braillovo písmo). U žiakov so ťažkým sluchovým postihnutím využívame posunkový jazyk a prostriedky rečovej výchovy.

4. Rozvoj a podpora kognitívnych schopností

Na rozvoj a podporu kognitívnych a exekutívnych funkcií dieťaťa/žiaka, v závislosti od individuálnych možností dieťaťa/žiaka, je možné uplatniť intervenčné aktivity v rámci bežných — každodenných aktivít, zahŕňajúcich hru, relaxáciu, edukačnú aktivitu ale aj sebaobslužné činnosti. Intervencie zahŕňajú aktivity, ktoré aktivizujú a stimulujú jednu alebo viacero oslabených kognitívnych a exekutívnych funkcií dieťaťa/žiaka. Obsahovo sa môžu zameriavať na ktorúkoľvek z nasledovných oblastí: pamäť, myslenie, pozornosť, schopnosť riešiť problémy, usudzovanie, porozumenie a používanie reči, plánovanie, organizovanie, predstavivosť či priestorovú orientáciu.

- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu pamäte:** napr. rozhovory, práce s obrázkami a príbehmi, pexesá, spievanie piesní, riekanky, prerozprávanie činnosti dňa, aj prostredníctvom AAK, triedenie, vyhľadávanie, vytváranie dvojíc na základe odlišností, rozlišovanie tvarov, osôb, zvierat a predmetov, prekresľovanie, modelovanie, vyfarbovanie, skladanie a pod.
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu sluchovej pamäte,** napr. zapamätanie hlasu osôb a zvukov zvierat, rozlišovanie hudobných nástrojov, sluchové pexesá, opakovanie riekaniek a básní, prerozprávanie príbehov, rozvíjanie viet a pod.,

- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu hmatovej pamäte**, napr. zapamätávanie a rozlišovanie predmetov a rôznych povrchov podľa hmatu (hmatové pexesá, dominá a pod.),
- aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu čuchovej a chuťovej pamäte: zapamätanie, poznanie a rozoznávanie pachov, chutí (chuťové a čuchové hry),
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu myslenia**: napr. experimenty, umiestňovanie a triedenie, rozlišovanie a zoskupovanie predmetov, zamerania pozornosti, modelovanie a skladanie podľa predlohy a návodov, vyhotovenie postupu, receptu alebo návodu.
- **rozvoj a podporu tvorivého myslenia**: napr. neobvyklé použitie predmetu a pod.
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu pozornosti**: napr. motivačné činnosti a aktivity, práca s knihou, hľadanie rozdielov, vytváranie následnosti, podčiarkni, zakrúžkuj, čo kam patrí, obnov slovosled, pomiešané písmená, hľadanie rozdielov a pod.
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu porozumenia a používania reči**: napr. sledovanie záujmu dieťaťa, opakovanie, čakanie na reč, komunikácia tvárou v tvár, používanie gest, výmena rolí, interpretácia, zrkadlenie, modely a vzory správnych slov a viet, komentovanie, a pod.,
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu predstavivosti**: napr. rolové hry, predmatematické predstavy, vyrábanie, modelovanie, kreslenie, maľovanie, rôzne hry, práce s príbehmi, spievanie a tanec, hádanky, úlohy na dokončenie, využívanie mimiky a pantomímy a pod.
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu matematickej predstavivosti**, napr. číselné predstavy, hry a manipulácie s predmetmi v rovine a priestore, rozvíjanie konštruktívneho a tvorivého myslenia, praktické hry z bežného života a pod.
- **aktivity a činnosti zamerané na rozvoj a podporu priestorovej predstavivosti a priestorovej orientácie**: napr. umiestňovanie objektov podľa pokynov, pohybové hry, dokresľovanie, rozlišovanie pojmov v priestorovej orientácii a pod.

5. Rozvoj a podpora sociálno-komunikačných zručností

Uľahčujú nadviazanie a udržiavanie pozitívnych sociálnych vzťahov, prispievajú k prijatiu rovesníkov a k vytváraniu priateľstiev a umožňujú jednotlivcom prispôbiť sa

požiadavkám sociálneho prostredia. Zároveň prispievajú k celkovej podpore a kultivácii osobnosti človeka.

Podporou v tejto oblasti umožníme zapojenie v najväčšej možnej miere do sociálneho prostredia rovesníkov a iných sociálnych skupín a úspešne v nich naplňať svoje sociálne roly.

Odporúčané aktivity: slobodná, dramatická a tematická hra, situačné scény, skupinová práca, spoločenské hry, inscenačné metódy, sociálne príbehy, nácvik zdieľanej pozornosti, stratégie so zapojením rovesníkov, herné a interakčné terapie, zážitkové formy a riešenie praktických problémov zo života, nácvik práce s hlasom, priradovanie zmyslu ku gestám, osvojovanie a rozvoj verbálnej a neverbálnej komunikácie, precvičovanie pravidiel rozhovoru, nácvik kladenia otázok, rodinné vzťahy, rovesnícke vzťahy, spätná väzba a sebahodnotenie, medziľudská komunikácia cez rôzne médiá, cvičenie aktívneho počúvania, prijímanie kritiky a odmietnutia, rovnako ako aj pochvaly interakcie s inými a pod.

6. Rozvoj a podpora emocionality

Je zameraný na rozvoj emocionality a sociálnych zručností žiakov. Vytváranie podnetného a bezpečného prostredia pre zdravý emocionálny vývin žiakov cez predvídanie, pomenovanie a vyjadrenie emócií činnosťami a aktivitami.

Poznať a vedieť ovládať vlastné emócie a poznať emócie ostatných je základom emocionálnej inteligencie.

Odporúčané aktivity:

- **zamerané na pomenovanie a identifikáciu emócií** napr. emocionálne karty, piktogramy emócií, ranný kruh v triedach využívame kocku „Emócií“, rolové hry, SOS kartička a pod.
- **zamerané na uvedomovanie si rozdielov medzi emóciami, myšlienkami a činmi;**
- **zamerané na prejavovanie emócií spoločensky žiadúcim spôsobom, schopnosti spracovávať negatívne emócie,** napr. nácvik rôznych foriem relaxácie, reguláciu emócií prostredníctvom pohybových cvičení a relaxácie v multisenzorických miestnostiach, hra „Keď si šťastný“ a iné,
- **zamerané na vnímanie emócií druhých ľudí a sociálneho uvedomenia:** hra na empatiu, súciti, schopnosť kooperácie, klopanie na dvere,
- **zamerané na seba prijatie a podporu budovania pozitívneho sebaobrazu:**

vyzdvihnutie silných stránok a predností, hry „Kto som“, „Aký som“, „Osobná vizitka“, a pod.

7. Rozvoj a podpora sebaobsluhy

Pohyb a manipulácia s predmetmi umožňujú spoznať a orientovať sa v mikro aj makro priestore. Vnímanie priestoru je východiskom pre uvedomovanie si polohy vlastného tela a následne koordináciu pohybov ovplyvňujúcu sebaobsluhu. Každodenné činnosti od sebaobsluhy, stolovania, pomoc pri rôznych pracovných činnostiach v škole, doma až po samotnú hru a vzdelávacie činnosti napomáhajú zlepšovať koordináciu pohybu tela a rúk so zrakom.

Podporujeme ním k dosiahnutie najväčšej možnej úrovne sebaobslužných zručností a rozvoj autonómie žiaka. Sebaobslužné činnosti vykonávame s malou pomocou.

Odporúčané aktivity:

- Hygiena a udržiavanie poriadku.
- Obliekanie a obúvanie.
- Používanie toalety.
- Stravovacie sebaobslužné úkony.
- Orientácia v čase a priestore.
- Vyššia úroveň (makro priestor) napr. nácvik a príprava na nákup, vybavovanie záležitostí, návšteva kultúrnych, športových a spoločenských podujatí, poznanie peňazí a práca s nimi, precvičovanie spoločenských noriem a pravidiel.

Cieľová skupina: Cieľovou skupinou sú deti/žiaci s krátkodobým alebo dlhodobým oslabením v oblasti pohybových schopností, zmyslového vnímania, kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií, v oblasti komunikačnej schopnosti, sociálnych zručností, emocionality a sebaobsluhy a autonómie a žiaci so všeobecným intelektovým nadaním.

Personálne zabezpečenie: škola, ŠKD a poskytuje ho učiteľ, pedagogický asistent alebo vychovávateľ, odborní zamestnanci, školský podporný tím.

Forma poskytovania: individuálne, podľa potrieb dieťaťa/žiaka v rámci výchovno-vzdelávacej činnosti. Ak si to vyžaduje situácia, po uvážení sa podporné opatrenie môže realizovať aj skupinovou formou.

Odporúčaný rozsah: Rozsah podporného opatrenia sa poskytuje podľa individuálnych potrieb dieťaťa/žiaka na základe vyjadrenia zariadenia poradenstva a

prevencie. Miera redukcie obsahu vzdelávania je uvedená v IVP konkrétneho žiaka.

Sprievodný materiál:

- [Úpravy vo výchove a vzdelávaní podľa potrieb dieťaťa a žiaka](#)

Odporúčané sú ďalšie súvisiace materiály vydané NIVaM:

- [Intervencie](#)
- [Metodika k špeciálnym učebným a kompenzačným pomôckam a k úprave školského prostredia](#)

E. Zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy, alebo inej podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy

Opatrenie sa zameriava na osvojovanie si vyučovacieho jazyka školy detí a žiakov, ktorých materinský jazyk sa líši od vyučovacieho jazyka školy, ktorú navštevujú a u detí a žiakov, ktorých znalosť vyučovacieho jazyka školy je nižšia, ako veku primeraná znalosť vyučovacieho jazyka školy.

Jazyková podpora má deťom a žiakom zabezpečiť rýchlejšie osvojenie si vyučovacieho jazyka školy a následne úspešnejšie absolvovanie výchovno-vzdelávacieho procesu.

Opatrenie sa môže realizovať v podobe rozšíreného jazykového vzdelávania v rámci povinného vyučovacieho predmetu, voliteľného vyučovacieho predmetu, či kurzu so zameraním na osvojovanie si vyučovacieho jazyka. Poskytuje sa individuálne alebo skupinovo.

Cieľovou skupinou sú: deti a žiaci s iným materinským jazykom ako slovenským s potrebou podpory pri osvojovaní si vyučovacieho (slovenského) jazyka, deti cudzincov a žiaci po ukončení osobitného spôsobu plnenia povinnej školskej dochádzky mimo územia Slovenskej republiky", ktorí nedostatočne ovládajú slovenský jazyk.

Škola môže realizovať úpravy cieľov, obsahu, metód, foriem a prístupov. Obsah a ciele aj formou rozloženia v rámci stupňa vzdelania.

Realizuje sa prostredníctvom povinného vyučovania predmetu slovenský jazyk a literatúra, jazykového kurzu alebo voliteľného vyučovacieho predmetu a v ostatných vyučovacích predmetoch.

Možnosti podpory v rámci ostatných vyučovacích predmetoch

Vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra a rozvíjanie komunikačnej schopnosti, má byť pre žiakov hlavne nástrojom dorozumievania sa medzi ľuďmi. Jednotlivé komunikačné jazykové činnosti (počúvanie s porozumením, hovorenie, čítanie s porozumením a písanie majú byť zamerané na zmysluplné úlohy z reálneho života) je možné rozvíjať samostatne alebo ich vzájomne kombinovať, pričom je potrebné ich vždy spájať s praktickou, konkrétnou a reálnou situáciou. Dôraz sa kladie na činnostne zameraný prístup. Obsah určujú vedomosti žiaka, čo žiak vie a ako tomu rozumie. Dôležitý je individuálny prístup, spôsob overovania porozumenia, vedomostí a spôsobilostí sa realizuje prostredníctvom priebežného overovania pri každodennom fungovaní vzájomnou interakciou.

TRI ZÁKLADNÉ PRINCÍPY

1. To isté, ale inak.
2. Slovenčina pre všetkých.
3. Pomáhať so slovnou zásobou

Komunikácia a spolupráca so zákonným zástupcom je podmienená formou a spôsobom komunikácie, jazykom komunikácie, musí byť daná kontaktná osoba, s ktorou prebiehajú pravidelné informačné stretnutia, kde sa riešia problémy, spôsoby podpory pri domácej príprave žiaka, spôsoby hodnotenia, informovanie o školských a mimoškolských aktivitách, s prihliadnutím na kultúru a zvyky rodiny.

Možnosti podpory v rámci kurzu slovenského jazyka

Jazykový kurz sa v MŠ poskytuje individuálne alebo skupinovo. Jeho rozsah je individuálny podľa potrieb dieťaťa/žiaka a možností školy.

Kurz vyučovacieho (slovenského) jazyka v ZŠ je realizovaný priamo v škole, mimo školy alebo dištančnou formou prostredníctvom dostupných komunikačných prostriedkov.

Žiak - cudzinec je na základe výsledkov jazykovej diagnostiky zaradený do jedného z troch variantov jazykovej podpory:

- bez znalosti slovenského jazyka,
- so základnou úrovňou ovládania slovenského jazyka,

- s dostatočnou znalosťou slovenského jazyka.

Pri plánovaní formy a obsahu kurzu je nevyhnutné vychádzať z podmienok školy (priestorové možnosti, personálne zabezpečenie a pod.) a potrieb žiakov (jazyková úroveň, iné individuálne výchovno-vzdelávacie potreby). Treba mať na zreteli, že žiaci, môžu mať rôznu úroveň osvojenia si slovenského jazyka, rôzny vek a pôvod, odlišný východiskový jazyk, odlišné študijné skúsenosti, môžu byť citliví na určité témy a pod. Štruktúra cieľovej skupiny v priebehu školského roka môže meniť. Vo vzdelávacom prostredí vytvorí malé skupiny s maximálne 8 žiakmi, vypracuje rozvrh, na jazykovú podporu poskytne vhodný priestor, systematicky sleduje pokroky žiaka.

Možnosti podpory v rámci ostatných vyučovacích predmetoch

Zapojenie žiaka s materinským jazykom iným ako slovenským, t. j. odlišným od vyučovacieho jazyka školy, do výchovno-vzdelávacieho procesu je veľmi dôležité. Ide najmä o prácu so slovnou zásobou, komunikáciu na vyučovacej hodine, ale aj samostatnú prácu rozvíjajúcu žiakove zručnosti a spôsobilosti v danej téme. Učiteľ každého vyučovacieho predmetu by mal preto podporovať rozvoj jazyka, ktorý sa k tomuto predmetu viaže. Často stačia malé úpravy vo výbere slov či zadaní úloh, aby žiak porozumel.

Päť základných princípov:

- Prepájať obsah vyučovacieho predmetu s jazykom.
- Aktivovať predchádzajúce skúsenosti a znalosti žiakov.
- Využívať názornú podporu.
- Vytvárať priestor na komunikáciu.
- Vytvárať priestor na aktívnu produkciu jazykových zručností.

Stratégie a postupy: prispôbiť prejav jazykovej úrovni žiaka, dodržiavať prozodické vlastnosti reči, používať presný, ale nie veľmi jednoduchý jazyk, používať spisovnú podobu jazyka, používať ustálené jednoduché inštrukcie, komentovať dianie v triede, udržiavať očný kontakt, uplatňovať vhodné gestá a mimiku, využívať vizuálnu podporu, zohľadňovať, čo je momentálne v možnostiach žiaka, systematicky rozvíjať slovnú zásobu, písať a kresliť na tabuľu, používať jednoduché príklady, zaistiť, aby žiak poznal slová alebo vety, ktoré má povedať, prepájať hovorenie, čítanie alebo písanie, pri výtvarných činnostiach využívať názornú podporu, pri hudobných činnostiach zvážiť výber textov, pri pohybových činnostiach prepájať jazyk s pohybom, stavať na tom, čo už žiak vie, podporovať používanie materinského jazyka, cielene zapájať žiaka do aktivít, pomáhať si prácou

v skupinách, hodnotiť obsahovú správnosť odpovede, nepreťažovať žiaka.

Cieľová skupina: Podporné opatrenie je určené pre deti a žiakov s potrebou podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka, ktorí majú odlišný materinský jazyk od vyučovacieho jazyka školy a ich úroveň ovládania vyučovacieho jazyka na základe realizovanej jazykovej diagnostiky je na tzv. prahovej úrovni (cca na úrovni B1 podľa SERR) a nižšie, alebo pre deti cudzincov podľa § 146 školského zákona.

Personálne zabezpečenie: zabezpečuje škola a poskytuje učiteľ, pedagogický asistent.

Forma poskytovania: v podobe rozšíreného jazykového vzdelávania v rámci povinného vyučovacieho predmetu, voliteľného vyučovacieho predmetu, kurzu či doučovania so zameraním na osvojovanie si vyučovacieho jazyka. Poskytuje sa individuálne alebo skupinovo. Kurz môže byť prezenčný alebo dištančný.

Odporúčaný rozsah:

- Pre deti v predprimárnom vzdelávaní, ktoré majú občianstvo Slovenskej republiky, odlišný materinský jazyk je časová dotácia 33 hodín na jeden kurz.
- Pre žiakov, ktorí majú občianstvo Slovenskej republiky, odlišný materinský jazyk je časová dotácia 33 hodín na jeden kurz (pre žiakov so základnou úrovňou ovládania vyučovacieho jazyka) a 66 hodín na jeden kurz (pre žiakov bez znalosti vyučovacieho jazyka-na základe výsledkov jazykovej diagnostiky).
- Pre žiakov, ktorí sa dlhodobo vzdelávali v inom jazyku a potrebujú podporu pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka je časová dotácia 33 hodín na jeden kurz (pre žiakov so základnou úrovňou ovládania vyučovacieho jazyka) a 66 hodín na jeden kurz (pre žiakov bez znalosti vyučovacieho jazyka-na základe výsledkov jazykovej diagnostiky).
- Pre deti cudzincov je základný jazykový kurz s časovou dotáciou 48 hodín - 200 hodín na jeden kurz. Dieťa/žiak bez znalosti slovenského jazyka je vzdelávaný v rámci intenzívnej jazykovej podpory.
- Pre deti cudzincov so základnou úrovňou ovládania slovenského jazyka sa realizuje rozširujúci jazykový kurz s časovou dotáciou 64 hodín - 150 hodín na jeden kurz.

Rozsah podporného opatrenia je nutné prispôbiť individuálnym potrebám dieťaťa/žiaka a podmienkam školy.

Spríevodný materiál:

- [Možnosti podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka \(slovenského\) školy –](#)

[slovenský jazyk ako druhý jazyk](#)

Diagnostický nástroj:

- [Vstupný test na určenie úrovne ovládania slovenského jazyka](#)

Odporúčané sú ďalšie súvisiace materiály vydané NIVAM:

- [Dieťa hovoriace iným jazykom: možnosti kompenzačnej podpory predškolskom vzdelávaní](#)

F. Zabezpečenie doučovania alebo cieleného učenia na dosiahnutie najvyššieho individuálneho kognitívneho potenciálu žiaka

Cieľom podporného opatrenia je prostredníctvom kvalitného a dostupného doučovania v hodinách mimo vyučovania v stanovenom rozsahu zlepšovať vedomosti a zručnosti žiakov, aby sme predchádzali zníženiu opakovaní ročníka a predčasnému ukončeniu vzdelávania v nižších ročníkoch. Podporné opatrenie sa poskytuje v súlade s podmienkami Metodiky k pridelovaniu finančných prostriedkov na realizáciu podporných opatrení a Smernicou č. 29/2023 o postupe pri pridelovaní finančných prostriedkov na podporné opatrenia vo výchove a vzdelávaní.

Cieľová skupina sú žiaci s ťažkosťami s dosahovaním stanovených vzdelávacích štandardov v jednej alebo viacerých vzdelávacích oblastiach, ktoré sa viažu na oblasti školskej spôsobilosti. Žiaci neprospievajúci z aspoň jedného vyučovacieho predmetu: nehodnotení žiaci z dôvodu dlhodobej neprítomnosti na vyučovaní. Podporné opatrenie je poskytované žiakom:

- neprospievajúcim z aspoň jedného povinného alebo povinne voliteľného vyučovacieho predmetu na hodnotení na štvrťročnom, polročnom alebo trištvrté ročnom hodnotení,
- neprospievajúcim z aspoň jedného povinného alebo povinne voliteľného vyučovacieho predmetu na koncoročnom hodnotení,
- opakujúcim ročník,
- nehodnoteným z aspoň jedného povinného alebo povinne voliteľného vyučovacieho predmetu na polročnom alebo koncoročnom hodnotení, ak sa na vyučovacom predmete ospravedlnene alebo neospravedlnene nezúčastňovali.

Doučovanie poskytuje pedagogický zamestnanec v kategórii učiteľ, pedagogický asistent alebo v prípade potreby školský špeciálny pedagóg alebo iné osoby na základe zmluvy. Oprávnená na poskytovanie doučovania je osoba s pedagogickým

vzdelaním minimálne bakalárskeho stupňa alebo doplňujúcim pedagogickým štúdiom alebo iná osoba s minimálne bakalárskym vzdelaním v odbore korespondujúcim s predmetom alebo vzdelávacou oblasťou, ktoré daná osoba doučuje.

Personálne zabezpečenie: škola a ŠKD, poskytuje učiteľ, vychovávateľ v ŠKD, pedagogický asistent, odborný zamestnanec ŠPT.

Forma poskytovania: prezenčná alebo dištančná, pri dištančnej forme škola poskytne materiálno-technickú asistenciu.

Doučovanie sa realizuje mimo vyučovacích čas (v popoludňajších hodinách), individuálne alebo skupinovo v počte 2 - 5 žiakov. Individuálna forma sa realizuje v prípade, ak škola eviduje len jedného takéhoto žiaka na danom stupni vzdelávania (prvý alebo druhý stupeň). Ak sú už dvaja takíto žiaci na danom stupni je potrebné realizovať doučovanie v skupinovej forme.

Odporúčaný rozsah: Rozsah je nutné prispôbiť individuálnym potrebám žiaka a podmienkam školy. Maximálny rozsah je 16 vyučovacích hodín na žiaka za polročné hodnotiace obdobie, alebo od koncoročného hodnotenia po komisionálnu skúšku.

J. Činnosť na podporu sociálneho zaradenia

Cieľom podporného opatrenia je vytvoriť emocionálne bezpečné prostredie, v ktorom sa všetky deti/žiaci cítia oceňovaní, rešpektovaní a majú rovnaké príležitosti uspieť.

Podstatou je, aby každé dieťa/žiak, bez ohľadu na pohlavie, etnický pôvod, náboženstvo, zdravotné znevýhodnenie, sexuálnu orientáciu, sociálno-ekonomické postavenie a iné osobné charakteristiky či potreby, bol súčasťou všetkých aspektov života školy/školského zariadenia.

Cieľová skupina: pre všetky deti/žiacov, s dôrazom na tých, u ktorých môže nastať problém so sociálnym zaradením, napr.: žiak z iných kultúr ako je kultúra školy; žiak cudzincov, utečencov, odídenčov; žiak s odlišným materinským jazykom; žiak po dlhodobej absencii v škole; žiak z rodiny v hmotnej núdzi; žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia; žiak po návrate zo zahraničia; žiak so zdravotným znevýhodnením; žiak so sklonom k samotárstvu, nezájmu, apatii, úzkosti; žiak s problémami v emocionálnej rovine; žiak s predpokladom byť sociálne vylučovaný a šikanovaný; žiak neprejavujúci záujem o školu; žiak s dlhodobou nepriaznivým domácim prostredím; žiak, ktorý sa ocitol v náhlej kritickej situácii v rodine, žiak s nadaním a pod.

Sociálne zaradenie v škole vyžaduje systematické a sústavné úsilie zo strany celého pedagogického a odborného tímu a celej školskej komunity. Realizuje sa

individuálne, skupinovo, ale hlavne komunitne. Sociálne zaradenie je dlhodobý proces, ktorý môžeme realizovať viacerými spôsobmi: tvorbou bezpečného inkluzívneho prostredia, podporou spolupráce a vzájomnej interakcie, prípravou detí a žiakov na participáciu v inkluzívnych podmienkach, zohľadňovaním špecifických potrieb vo výchove a vzdelávaní, predchádzaním a riešením šikanovania, realizáciou ranných kruhov, využívaním programu rovesníckej podpory, mentoring a tutoring, storytelling, Buddy program a pod.

Personálne zabezpečenie: škola a ŠKD, poskytuje učiteľ, vychovávateľ v ŠKD, pedagogický asistent, odborný zamestnanec ŠPT.

Forma poskytovania: Realizuje sa individuálne, skupinovo, ale hlavne komunitne. Sociálne zaradenie je dlhodobý proces, ktorý môžeme realizovať viacerými spôsobmi: tvorbou bezpečného inkluzívneho prostredia, podporou spolupráce a vzájomnej interakcie, prípravou detí a žiakov na participáciu v inkluzívnych podmienkach, zohľadňovaním špecifických potrieb vo výchove a vzdelávaní, predchádzaním a riešením šikanovania, realizáciou ranných kruhov, využívaním programu rovesníckej podpory, mentoring a tutoring, storytelling, Buddy program a pod.

Odporúčaný rozsah: Rozsah podporného opatrenia sa poskytuje podľa individuálnych potrieb dieťaťa/žiaka, vyjadrenia pedagogického zamestnanca, odborného zamestnanca alebo školského podporného tímu vychádzajúceho z pravidelného monitoringu alebo vyjadrenia zariadenia poradenstva a prevencie.

Metodický materiál:

- [Činnosť na podporu sociálneho zaradenia](#)

Sprievodné materiály k programu Buddy:

- [Metodika pre supervízora](#)
- [Metodika pre buddyho](#)
- [Informácie pre zverenca - Buddy program Staň sa partákom či partáčkou!](#)
- [Formuláre a plagáty](#)
- [Supervízny dotazník](#)
- [Leták-tipy na kontakt pri dištančnej výučbe](#)
- [Formulár pre supervízora](#)
- [Plagát pre školu](#)

N. Poskytovanie zdravotnej starostlivosti*

Zdravotná starostlivosť je poskytovaná zdravotníckym pracovníkom podľa školského zákona.

Cieľom opatrenia je poskytnúť dieťaťu/žiakovi so špecifickou zdravotnou diagnózou potrebnú zdravotnú starostlivosť, ktorá je nevyhnutná v čase výchovno-vzdelávacieho procesu a jeho pobytu v škole.

Cieľová skupina: deti a žiaci, u ktorých kvôli zdravotnému stavu alebo zdravotnému znevýhodneniu vyplýva potreba zdravotnej starostlivosti počas pobytu v škole.

Zdravotnícka starostlivosť je zabezpečovaná zdravotníckym pracovníkom na základe písomného vyjadrenia všeobecného lekára pre deti a dorast. Zdravotná starostlivosť je poskytovaná v súlade so štandardnými diagnostickými a terapeutickými postupmi napríklad prostredníctvom nasledovných činností: sledovanie a posudzovanie zdravotného stavu dieťaťa alebo žiaka, meranie, posudzovanie a zaznamenávanie vitálnych funkcií, aplikovanie liekov všetkými dostupnými formami, odoberanie biologického materiálu, orientačné vyšetrenie krvi pomocou glukomera, podávanie stravy sondou alebo cez gastrotómiu, ošetrovanie všetkých typov stómii a vymieňanie stomického vrečka, hodnotenie a ošetrovanie porúch celistvosti kože, hodnotenie stavu výživy a dohliadanie nad dodržiavaním dietetického stravovania dieťaťa a žiaka v škole, starostlivosť o optické pomôcky (napr. okuliare), protézy a pod., podpora pri starostlivosti o sluchové pomôcky (načúvacie prístroje, kochleárne implantáty), poskytovanie 1. pomoci pri akútnych záchvatoch, hypoglykémii, alergických reakciách a pod., realizácia opatrení na predchádzanie prenosných ochorení.

Personálne zabezpečenie: zabezpečuje škola, realizuje ho zdravotnícky pracovník

Forma poskytovania: individuálna.

Odporúčaný rozsah: prispôsobený individuálnym potrebám dieťaťa/žiaka a podmienkam školy.

Q. Zabezpečenie úpravy priestorov školy určených na podporu vnímania a nadobúdanie zručností

Cieľom opatrenia je vytvoriť v školách priestor a podmienky s dlhodobým efektom na rozvoj rôznych oblastí vývinu; na rehabilitáciu, oddych a relaxáciu pod odborným vedením napríklad na bezpodnetový oddych; na stimuláciu zmyslového vnímania;

na nadobúdanie zručností spojených s využívaním kompenzačných a špeciálno-edukačných pomôcok.

Škola má vytvorené priestory na realizáciu tohto PO. K týmto priestorom patria: multisenzorická miestnosť snoezelen, individuálna miestnosť, arteterapeutická miestnosť, senzorická miestnosť, bezpodnetná miestnosť, relaxačné kútiky v triedach, miestnosti pre školský podporný tím a dielňa určená na osvojovanie a rozvíjanie manuálnych zručností a pracovných návykov.

Cieľová skupina: deti/žiaci, pre ktorých je nástrojom dosiahnutia výchovno-vzdelávacích cieľov využitie možností takejto miestnosti alebo časti miestnosti, najmä deti/žiaci so zdravotným znevýhodnením. Pri výbere miestnosti, pomôcok a aktivít realizovaných s dieťaťom/žiakom je nevyhnutné prihliadať na jeho aktuálne potreby a naladenie, pričom je dôležité dieťa/žiaka neprestimulovať množstvom podnetov, ktoré sú mu poskytnuté.

Personálne zabezpečenie: škola, realizáciu zabezpečuje riaditeľ školy.

Forma poskytovania: miestnosti je možné využívať individuálne, alebo skupinovo.

Odporúčaný rozsah: poskytuje sa podľa individuálnych potrieb dieťaťa/ žiaka na pravidelnej alebo nepravidelnej báze na základe vyjadrenia zariadenia poradenstva a prevencie, pedagogického zamestnanca v kategórii školský špeciálny pedagóg, odborného zamestnanca školy alebo školského podporného tímu.

R. Odstraňovanie fyzických bariér v priestoroch školy alebo školského zariadenia a organizačných bariér pri výchove a vzdelávaní

Cieľom podporného opatrenia je odstrániť bariéry (najmä fyzické) a sprístupniť vzdelávanie a školské prostredie pre dieťa/žiaka so zdravotným znevýhodnením a ostatné deti/žiacov tak, aby zodpovedali ich výchovno-vzdelávacím potrebám.

Škola má zabezpečený bezbariérový vstup pre všetky deti a žiakov v oboch vchodoch školy. Pri hlavnom vchode je zriadená pevná nájazdová rampa. Bezbariérový prístup na poschodie je v oboch blokoch zabezpečený zdvíhacou plošinou. Všetky priestory školy určené na výchovu a vzdelávanie sú bezbariérové a prístupné pre deti a žiakov so zníženou možnosťou pohybu a imobilných.

Bezbariérové sociálne zariadenia sú pre deti a žiakov vytvorené na prízemí pri hlavnom vchode a rovnako na poschodí v oboch blokoch budovy školy. Úpravy prostredia, ktoré v škole využívame: úpravy a usporiadanie priestorov pre bezpečný, plynulý a komfortný pohyb, odstránenie prekážok v interiéri, farebné kontrastné riešenia a označenia, zväčšené nápisy pre uľahčenie orientácie, piktogramy pre

uľahčenie orientácie, využitie nápisov v braillovom písme, kde je to potrebné, asistenčné technológie podľa individuálnych potrieb dieťaťa/žiaka, vytvorenie oddychových/relaxačných zón.

Cieľová skupina: deti a žiaci so zdravotným znevýhodnením a ostatné deti/žiaci, ktorým vyvstane potreba eliminácie rôznych druhov bariér - psychických, fyzických, technologických, informačných, komunikačných a pod.

Personálne zabezpečenie: škola, ŠKD v prípade potreby v spolupráci s ďalšími zainteresovanými osobami realizuje riaditeľ školy.

Forma poskytovania:

- jednoduché úpravy školy a/alebo školského prostredia pedagógmi (najmä v triede – premiestnenie nábytku, vizuálny poriadok),
- jednoduché úpravy interiéru školy a/alebo školského prostredia ďalšími zamestnancami školy (školníkom, údržbárom, upratovačkami, elektrikárom, ... - montáž dodatočného osvetlenia, montáž izolačného odhlučnenia triedy, zjednodušenie otvárania dverí; prestavba interiéru nezasahujúca do stavebných úprav-preskupenie nábytku),
- jednoduché úpravy exteriéru školy/školského prostredia zamestnancami školy (prispôsobenie prirodzených vodiacich línií, osadenie orientačných bodov, ...),
- zložitejšie úpravy exteriéru školy/školského prostredia externými odborníkmi (stavebné úpravy chodníkov, nájzdové rampy a pod.),
- jednoduché úpravy prostredia vyžadujúce si jednoduché stavebné zásahy (osadenie umývadla, rozšírenie zárubní, doplnenie zvukovej izolácie na steny a i.),
- zložité úpravy prostredia vyžadujúce si odbornú konzultáciu a zložitejšie stavebné zásahy realizované odborníkmi.

Odporúčaný rozsah: prispôbiť individuálnym potrebám dieťaťa/žiaka, podmienkam školy a stavebnému charakteru budovy.

Spríevodný materiál:

- [Manuál debarierizácie škôl a školských zariadení](#)

S. Zabezpečenie diétného stravovania*

Vzhľadom na priestorové a personálne možnosti školy nie je toto PO školou poskytované. Rovnako ho škola nedokáže zabezpečiť ani formou spolupráce s inou vhodnou organizáciou.

PO POSKYTOVANÉ ŠKOLOU NA ZÁKLADE VYJADRENIA PODMIENOK A POŽIADAVIEK CPP - špecifické podporné opatrenia

B. Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní

Cieľom podporného opatrenia zameraného na poskytovanie výchovy, vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní je individuálne podporiť a prispôsobiť vyučovanie. Kládie dôraz na právo dieťaťa/žiaka na výchovu a vzdelávanie, rešpektujúce jeho individuálne potreby, schopnosti, nadanie a zdravotný stav. Spolupráca medzi pedagogickými zamestnancami, školským podporným tímom, rodinami, zákonnými zástupcami, zamestnancami zariadenia poradenstva a prevencie a ďalšími relevantnými zainteresovanými stranami je nevyhnutná.

Úpravy obsahu výchovy a vzdelávania sú zámerne a systematicky navrhované na podporu a rozvoj detí/žakov, pričom ich cieľom je posilniť a podporovať schopnosti detí/žakov. Hodnotenie dosiahnutých výsledkov je nástrojom, ktorý motivuje deti/žakov k sebahodnoteniu a zlepšeniu výkonu. Zamerané je na možnosti prispôsobenia hodnotenia, s cieľom podpory schopností detí/žakov, ich komplexného rozvoja a zároveň zapojenia do výchovno- vzdelávacieho procesu.

Oslabením sa rozumie znížená schopnosť, zručnosť alebo funkčnosť napríklad vykonávať pohyb, sústrediť sa, zmyslovo prijímať a spracúvať informácie a podobne. Oslabenie môže byť zapríčinené trvalými alebo dočasnými zmenami vo vývine dieťaťa/žiaka ale aj vplyvom traumy či nepriaznivej a ťažkej životnej situácie. Dané oslabenie môže mať pritom dočasný alebo aj trvalý charakter.

Jednotlivé "oslabenia" sú diferencované do oblastí:

- pohybových schopností,
- zmyslového vnímania,
- kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií,
- komunikačnej schopnosti, jazyka a reči,
- sociálno-komunikačných zručností,

- emocionalita,
- sebaobsluha a autonómia.

Hodnotenie dosiahnutých výsledkov v edukačnom procese je nástrojom, ktorým dieťa/žiaka prirodzene motivujeme k sebahodnoteniu, ale aj k vyššiemu výkonu. Hodnotenie je zakotvené v školskom zákone a škola má systém hodnotenia uvedený v školskom vzdelávacom programe.

PO je zamerané na úpravy obsahu v zmysle individualizácie, flexibility, motivačného charakteru pre dieťa/žiaka a možnosti alternatív pre potreby každého dieťaťa/žiaka. Miera redukcie obsahu vzdelávania je uvedená v IVP konkrétneho dieťaťa/žiaka.

Úpravy hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní:

Môže sa využívať parciálne aj sumatívne slovné hodnotenia, úpravy v priebežnom a/alebo celkovom hodnotení, modifikované hodnotenie v písomných, projektových a ústnych skúškach, modifikované hodnotenie správania, zavedenie formatívneho hodnotenia alebo systému korektívneho hodnotenia. V odôvodnených prípadoch je možné čiastočne nehodnotiť žiaka známkou z predmetu, správania alebo skupiny predmetov, kde sa premieta negatívny dopad zdravotného znevýhodnenia. Počas adaptačného procesu žiakov – cudzincov, v čase osvojovania si vyučovacieho jazyka školy, sa odporúča pri priebežnom aj súhrnnom hodnotení využívať prevažne slovné hodnotenie a to najmä u žiakov 1. stupňa základnej školy; u žiakov 2. stupňa základnej školy a žiakov strednej školy sa odporúča doplniť klasifikáciu slovným hodnotením (tzv. kombinované hodnotenie).

Ak z dôvodu znevýhodnenia alebo iných okolností, je pre žiaka niektorá diagnostická metóda nevýhodná (ústna skúška, písomná, praktické skúšanie, didaktický test, menej riadené metódy, práce žiaka), volíme metódu preverovania vedomostí, zručností, návykov, ktorá nie je znevýhodňujúca. Pri hodnotení žiakov s úpravami vychádzame o. i. z výchovno-vzdelávacích požiadaviek vzdelávacích programov, ktoré sa prispôbujú tak, aby zahŕňali aj osobitosti hodnotenia žiakov s podpornými opatreniami.

Úpravy obsahu výchovy a vzdelávania:

Úpravy obsahu výchovy a vzdelávania sú zámerne a systematicky navrhované na podporu a rozvoj detí/žiakov, pričom cieľom je posilniť a podporovať ich motiváciu a schopnosti. Úpravy obsahu predstavujú celý rad opatrení, ktoré je možné uplatniť v prípade, že dieťa/žiak nedokáže zvládnuť obsah vzdelávania príslušného cyklu alebo predmetu v krátkodobom alebo dlhodobom horizonte. Je možné uplatňovať

menšie aj zásadnejšie zmeny v učive, alebo nahradiť učivo či vyučovací predmet v súlade s odporúčaním zariadenia poradenstva a prevencie a záverov pedagogickej diagnostiky. Je dôležité, aby úpravy vo vyučovaní a hodnotení a úpravy obsahu vzdelávania, v zmysle redukcie alebo nahradenia, boli realizované až po vyčerpaní všetkých iných možností. Žiak sa môže učiť podľa upraveného obsahu vzdelávania v rámci podporných opatrení alebo vzdelávacích programov pre deti/žiacov so zdravotným znevýhodnením, alebo individuálneho vzdelávacieho programu (najväčšia miera prispôsobenia potrebám dieťaťa/žiaka).

Obsah vzdelávania pre žiacov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami môže byť obohatený obsahom, ktorý je doplnením štandardného vyučovacieho obsahu. Takéto obohatenie obsahu sa realizuje u tých žiacov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí nemôžu napredovať v rámci bežných vyučovacích hodín a ktorí postupujú podľa individuálnych vzdelávacích programov.

Taktiež môže ísť o špecifické vyučovacie predmety pre žiacov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami; obsah a predmety špeciálnej základnej školy. Hodiny určené na výučbu špecifického vyučovacieho predmetu môže škola použiť namiesto výučby vyučovacích predmetov, v ktorých žiak vzhľadom na zdravotné znevýhodnenie nemôže primerane napredovať.

Ciel'ová skupina: deti/žiaci s oslabením v oblasti pohybových schopností, zmyslového vnímania, kognitívnych schopností a exekutívnych funkcií, v oblasti komunikačnej schopnosti, jazyka a reči, sociálno-komunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy a autonómie.

Personálne zabezpečenie: škola, ŠKD a realizuje ho učiteľ pedagogický asistent, vychovávateľ.

Forma poskytovania: realizuje sa individuálne, podľa potrieb dieťaťa/žiaka v rámci výchovno-vzdelávacej činnosti. Ak si to vyžaduje situácia po uvážení sa podporné opatrenie môže realizovať skupinovú formou s prihliadnutím na potreby konkrétneho dieťaťa/ žiaka .

Odporúčaný rozsah: Rozsah podporného opatrenia sa poskytuje podľa individuálnych potrieb dieťaťa/žiaka na základe vyjadrenia zariadenia poradenstva a prevencie.

Spríevodný materiál:

- [Úpravy vo výchove a vzdelávaní podľa potrieb dieťaťa a žiaka](#)

Odporúčané sú ďalšie súvisiace materiály vydané NIVaM:

- [Intervencie](#) (Činnosti na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania,

komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálno-komunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy)

- [Metodika k špeciálnym učebným a kompenzačným pomôckam a k úprave školského prostredia](#)

D. Činnosť na podporu dosahovania školskej spôsobilosti

Cieľom podporného opatrenia je systematicky rozvíjať oblasti dieťaťa, ktoré majú priamy vplyv na dosiahnutie jeho školskej spôsobilosti. Činnosť v rámci podporného opatrenia sa realizuje v rámci školského vzdelávacieho programu školy, ktoré uskutočňuje predprimárne vzdelávanie dieťaťa. Podporné opatrenie je zahrnuté do individuálneho vzdelávacieho programu dieťaťa, ak to odporučí príslušné zariadenie poradenstva a prevencie. Podporné opatrenie je možné realizovať rozvíjajúcimi činnosťami aj programami, ktoré sú zamerané na ktorúkoľvek *relevantnú* oblasť vývinu dieťaťa, napr. psychomotorika, jemná motorika, grafomotorika, vizuomotorická koordinácia, jazyk a reč, sluchové vnímanie, zrakové vnímanie, pozornosť, predstavivosť, pamäť, myslenie a iné.

Činnosti v rámci podporného opatrenia sú spravidla zamerané na:

- rozvíjanie spôsobilostí dieťaťa pre neskoršie učenie sa čítať a písať analyticky-syntetickou metódou v 1. ročníku (prípadne v úvodnom alebo prípravnom ročníku) základnej školy/základnej školy pre žiakov so zdravotným znevýhodnením za súčasnej podpory predčitateľskej gramotnosti a záujmov dieťaťa (napr. činnosti zamerané na porozumenie hovorenej a písanej reči, spoločné čítanie kníh sprevádzané dialógom o prečítanom texte, rozprávanie dieťaťa o počúvaných príbehoch, o prežitej skúsenosti, podľa obrázkových schém, aktívne počúvanie príbehu, rozprávky, kladenie otázok, vysvetľovanie vlastných postrehov, predstáv a názorov dieťaťa, rozvíjanie fonologických schopností a grafomotorických zručností);
- rozvíjanie spôsobilostí dieťaťa pre neskoršie učenie sa počítať v 1. ročníku (prípadne v úvodnom alebo prípravnom ročníku) základnej školy/základnej školy pre žiakov so zdravotným znevýhodnením za súčasnej podpory matematického myslenia dieťaťa pri riešení situácií z bežného života (napr. činnosti zamerané na počítanie, porovnávanie, triedenie, priradovanie, usporiadanie, posudzovanie, zostrojovanie, či plánovanie);
- rozvíjanie sociálnych zručností a emocionality pre adaptáciu a plnenie školských povinností v 1. ročníku (prípadne v úvodnom alebo prípravnom ročníku) základnej školy/základnej školy pre žiakov so zdravotným znevýhodnením za

súčasnej podpory prosociálneho správania (napr. činnosti zamerané na tvorenie pravidiel, skupinovú spoluprácu, sebareguláciu, či zdvorilú komunikáciu).

Využívajú sa príležitosti na zaraďovanie čítania s dieťaťom, hier so slovami a iných aktivít v rôznych časových úsekoch počas dňa, aby prirodzene sledovali tému a zameranie vzdelávacích aktivít. Pri plánovaní a realizácii aktivít sa dbá na ich hrový charakter, neustále je sledovaná motivácia a záujem dieťaťa v snahe vyhnúť sa drilu a formálnemu tréningu, ktorý môže negatívnym spôsobom ovplyvniť vnútornú motiváciu a neskoršie vzdelávacie úspechy dieťaťa.

Cieľová skupina: Poskytuje sa deťom so zdravotným znevýhodnením, deťom zo sociálne znevýhodneného prostredia a deťom, ktorých zdravotný stav, sociálne podmienky, jazykové schopnosti, nadanie, správanie, kognitívne schopnosti, motivácia, emocionalita, tvorivosť alebo zručnosti vyžadujú poskytnutie podporného opatrenia určeného diagnostikou v zariadeniach poradenstva a prevencie a zároveň sú to deti, ktoré: plnia povinné predprimárne vzdelávanie alebo pokračujú v plnení povinného predprimárneho vzdelávania.

Personálne zabezpečenie: *zabezpečuje ho* materská škola, *poskytuje* pedagogický zamestnanec v kategórii učiteľ, *príp.* aj školský špeciálny pedagóg a odborní zamestnanci školy.

Forma poskytovania: individuálna - pre samostatnú činnosť dieťaťa, individuálnu pedagogickú prácu s dieťaťom.

Odporúčaný rozsah: je potrebné prispôbiť individuálnym potrebám a schopnostiam dieťaťa a podmienkam materskej školy. Rozsah je v závislosti od vyjadrenia zariadenia poradenstva a prevencie, alebo spravidla do optimálneho dosiahnutia školskej spôsobilosti.

Sprievodný materiál:

- [Činnosť na podporu dosahovania školskej spôsobilosti](#)

Odporúčané sú ďalšie súvisiace materiály vydané NIVaM:

- [Povinné predprimárne vzdelávanie: sprievodca cieľmi a obsahom](#)
- [Dieťa s rizikovým vývinom: možnosti kompenzačnej podpory v predškolskom vzdelávaní](#)
- [Intervencie](#) (Činnosti na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálno-komunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy)

G. Skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia

Žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia, je žiak žijúci v prostredí, ktoré vzhľadom na sociálne, rodinné, ekonomické a kultúrne podmienky nedostatočne podnecuje rozvoj mentálnych, vôľových, emocionálnych vlastností dieťaťa alebo žiaka, nepodporuje jeho socializáciu a neposkytuje mu dostatok primeraných podnetov pre rozvoj jeho osobnosti. Na skvalitnenie podmienok na výchovu a vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia ministerstvo školstva poskytuje školám finančný príspevok. Finančný príspevok na podporné opatrenie skvalitnenie podmienok na výchovu a vzdelávanie žiakov zo SZP sa poskytuje podľa počtu žiakov zo SZP, ktorí nemajú zároveň zdravotné znevýhodnenie, na úhradu nákladov na:

- osobné náklady pedagogického asistenta pre žiakov zo SZP, sociálneho pedagóga alebo sociálneho pracovníka,
- vybavenie didaktickou technikou a učebnými pomôckami pre žiakov zo SZP,
- účasť žiakov zo SZP na aktivitách, ktoré sú súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu alebo na aktivitách nad rámec vyučovania, ktoré prispievajú k všestrannému duševnému a fyzickému rozvoju žiakov v súlade s cieľmi výchovy a vzdelávania,
- zabránenie prenosu nákazy prenosného ochorenia,
- zabezpečenie spotrebných hygienických potrieb (najmä hygienické vložky, tampóny),
- príplatok za prácu so žiakmi zo SZP,
- zabezpečenie chýbajúcich pomôcok pre žiakov nad rámec dotácie na školské potreby poskytnutej podľa osobitného predpisu.

Finančné prostriedky na podporné opatrenie Skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia sú poskytované školám a školským zariadeniam podľa metodiky pridelovania finančných prostriedkov - Financovanie podporných opatrení.

Cieľová skupina: žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Personálne zabezpečenie: škola alebo o ŠKD. Prostredníctvom finančného príspevku riaditeľ školy zabezpečí pôsobenie pedagogického asistenta, sociálneho pedagóga alebo sociálneho pracovníka v triede, kde sa vzdelávajú žiaci zo SZP.

I. Zabezpečenie osobitných foriem komunikácie dieťaťa so zdravotným postihnutím alebo žiaka so zdravotným postihnutím so školou alebo so školským zariadením

Cieľom podporného opatrenia je zabezpečiť deťom/žiakom so zdravotným postihnutím, ktorí to potrebujú a vtedy, kedy to potrebujú vhodné formy komunikácie, ktoré sú odlišné od bežne používaných foriem komunikácie v procese výchovy a vzdelávania. Zároveň sem patrí aj poskytnutie tlmočenia z posunkového jazyka do hovoreného jazyka a naopak a/alebo z posunkovanej slovenčiny do hovoreného jazyka. Vyžaduje sa dôkladná identifikácia potrieb, schopností, vývinových špecifík a bariér v komunikácii u dieťaťa alebo žiaka.

Prostredníctvom komunikácie sa prijímajú a odovzdávajú nielen informácie a vedomosti, zdieľajú predstavy a názory, ale dieťa alebo žiak sa učí vyjadrovať svoje pocity, potreby a chrániť svoju autonómiu, ale aj rešpektovať priestor druhého človeka.

Dieťa/žiak so zdravotným postihnutím má v zmysle Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a školského zákona právo na výchovu a vzdelávanie v takých jazykoch, spôsoboch, komunikačných formách a s použitím takých prostriedkov komunikácie, ktoré sú najvhodnejšie pre dané dieťa alebo žiaka.

Cieľom je umožniť ich plné a rovnoprávne zapojenie sa do systému výchovy a vzdelávania a do života spoločnosti. Deti/žiaci so zdravotným postihnutím potrebujú mať možnosť komunikovať, vzdelávať sa, aj v iných (náhradných alebo doplnkových) formách komunikácie, napr. prostredníctvom posunkového jazyka, Braillovo písma, posunkov, prstových znakov, obrázkov alebo inými vhodnými dorozumievacími/komunikačnými prostriedkami a formami. Pri nesprávnej, neúplnej alebo absentujúcej komunikácii môže dôjsť k nepochopeniu, nedorozumeniam, konfliktom alebo až k problémovému správaniu dieťaťa/žiaka.

Osobitná forma komunikácie je špecifická forma komunikácie, odlišná od bežne používaných foriem komunikácie. Dieťa alebo žiak so zdravotným postihnutím ju ovláda alebo preferuje a trvale, alebo na určité obdobie ju potrebuje využívať v procese výchovy a vzdelávania na prijímanie a porozumenie informáciám, získavanie vedomostí, osvojovanie si schopností, zručností, návykov a postojov.

Prostredníctvom nej vyjadruje aj svoje pocity, potreby a komunikuje s okolím v škole a školskom zariadení. Medzi osobitné formy komunikácie zaraďujeme najmä posunkový jazyk, Braillovo písmo, posunkovú komunikáciu, prstové znaky, augmentatívnu a alternatívnu komunikáciu. Patrí sem aj odzveranie, simultánny preklad, prepis hovoreného slova do písaného textu, titulkovanie, audiokomentáre,

zvukové knihy, ľahko čitateľný text, prípadne aj ďalšie vhodné špecifické formy, spôsoby a prostriedky komunikácie.

Pomocou vhodných komunikačných stratégií môžeme prispôsobiť komunikáciu, komunikačné formy, spôsoby a prostriedky dieťaťu/žiakovi a dať mu tak najavo, že mu rozumie, že vníma jeho iniciatívu a zároveň ho povzbudzuje k ďalším iniciatívam. Primeranými komunikačnými prostriedkami zisťuje, aké stratégie konkrétnemu dieťaťu/žiakovi vyhovujú a zároveň ich prispôsobuje konkrétnemu dieťaťu/žiakovi. Správne používanie komunikačných stratégií pomáha dieťaťu/žiakovi lepšie sa sústrediť na to, čo počúva, lepšie porozumieť výpovedi hovoriaceho a lepšie vyjadrovať svoje vlastné postoje a myšlienky.

Realizácia podporného opatrenia:

- ZPP na základe príslušného zdravotného postihnutia, komunikačnej úrovne dieťaťa alebo žiaka dáva vyjadrenie, v ktorom odporučí podporné opatrenia, odporučí vhodné osobitné formy komunikácie, potrebné špeciálne učebné, korekčné a kompenzačné pomôcky na dosahovanie cieľov komunikácie u dieťaťa/žiaka.
- PEDAGOGICKÝ a/alebo ODBORNÝ ZAMESTNANEC - identifikuje u dieťaťa/žiaka so zdravotným postihnutím rečovú, jazykovú, komunikačnú a/alebo informačnú bariéru. V procese výchovy a vzdelávania realizuje vhodné formy komunikácie s dieťaťom/žiakom, aplikuje komunikačné stratégie. Je potrebné aby ovládal osobitné formy komunikácie.
- ŠKOLA/ŠKOLSKÉ ZARIADENIE - v zmysle školského zákona zabezpečuje podporné opatrenie. Podľa potreby dieťaťa/žiaka so zdravotným postihnutím môže škola alebo školské zariadenie zabezpečiť podporné opatrenie v spolupráci so zariadením poradenstva a prevencie, prípadne môže zabezpečiť tlmočníka posunkového jazyka alebo iného odborného zamestnanca. **Podporné opatrenie je súčasťou školského vzdelávacieho programu a individuálneho vzdelávacieho programu dieťaťa/žiaka.**
- RODIČIA/ZÁKONNÍ ZÁSTUPCOVIA - sú informovaní o formách komunikácie s dieťaťom, odporúča sa veľmi úzka spolupráca školy/školského zariadenia s rodičmi/zákonnými zástupcami, zapojenie rodičov/zákonných zástupcov. V prípade, že sú rodičia alebo zákonní zástupcovia detí/žakov limitovaní v čítaní, odporúča sa aj v písomnej komunikácii dodržiavať pravidlá ľahko čitateľného textu a ľahko zrozumiteľných informácií, čím sa zabezpečí spolupráca s rodinou a dieťaťu alebo žiakovi vytvorí priestor na aktívne zapojenie sa do výchovno-vzdelávacieho procesu s podporou rodiny, čo zvýši jeho motiváciu k učeniu.
- POMÔCKY - špeciálne učebné, korekčné a kompenzačné pomôcky sú veľmi

dôležité pri zabezpečovaní osobitných foriem komunikácie.

- **INÉ PODPORNÉ OPATRENIA** - podporné opatrenie Zabezpečenie osobitných foriem komunikácie dieťaťa so zdravotným postihnutím alebo žiaka so zdravotným postihnutím so školou alebo so školským zariadením je úzko prepojené s ostatnými podpornými opatreniami, najviac so zabezpečením činnosti na rozvoj a podporu komunikačnej schopnosti, zmyslového vnímania, sociálnych zručností, ale i s úpravou cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní, poskytnutím kompenzačných pomôcok a pod.

Medzi osobitné formy komunikácie patria:

- **Posunková komunikácia** - široké spektrum možností, pri ktorých sa využívajú vizuálne symboly — posunky. Ide o jednotlivé posunky, posunok do reči, slovenský posunkový jazyk a posunkovanú slovenčinu. Niektoré z týchto možností sú špecificky zamerané na populáciu detí/žiakov s poruchou sluchu (napr. slovenský posunkový jazyk a posunkovaná slovenčina), ďalšie sa dajú sledovať aj v iných skupinách detí/žiakov so ZDP. V súčasnosti sa jednotlivé posunky, posunky do reči využívajú vo väčšej skupine detí/žiakov a je zrejmé, že pomáhajú pri rozvíjaní reči a pri prekonávaní komunikačnej a informačnej bariéry. Posunková komunikácia sa v špecifickejšej podobe využíva aj u detí/žiakov s hluchoslepotou — taktilné posunkovanie.

Cieľová skupina: deti/žiaci so sluchovým postihnutím, s hluchoslepotou, mentálnym postihnutím, viacnásobným postihnutím, NKS alebo AU. Deti/žiaci so ZDP, ktoré má vplyv na vývin komunikačnej schopnosti. Deti/žiaci so ZDP s odlišným materinským jazykom.

POSUNOK - Používanie jednotlivých posunkov (v tomto prípade sa nemyslí posunkový jazyk) patrí medzi osobitné formy komunikácie. Môže používanie posunkov pomôcť vyjadrovať vlastné myšlienky a pocity a lepšie porozumieť reči. Používanie posunkov môže pomôcť znížiť stres dieťaťa/žiaka z komunikácie, zabezpečiť mu funkčnú a zmysluplnú komunikáciu v škole alebo školskom zariadení.

POSUNOK DO REČI - Posunok do reči je pomôcka určená pre deti/žiacov, ktoré/-í nemajú rozvinutú aktívnu reč alebo ich expresívna zložka reči nie je dostatočne rozvinutá. Dieťa/žiak má možnosť komunikovať aj prostredníctvom reči tela, mimiky a prirodzených posunkov. Všetky tieto možnosti sú preň/-ho totiž jednoduchšie ako samotná hovorená reč. **Prirodzené posunky** — posunky, ktoré sa využívajú aj v majorite samostatne, resp. ako súčasť verbálnej, resp. neverbálnej komunikácie. Ide o posunky, ktoré vychádzajú z obsahovej podstaty slova, z mimiky a prirodzených gest, ktoré často sprevádzajú aj hovorenú reč, sú zrozumiteľné aj bez toho, aby

sme sa ich učili.

Prebraté posunky — posunky prebraté z posunkovej zásoby nepočujúcich, čiže slovenského posunkového jazyka. V tomto prípade sa odporúča naučiť sa ich ako slová v cudzom jazyku.

Pravidlá používania posunkov do reči:

- dôležitá je spolupráca osôb, ktoré sú s dieťaťom/žiakom v kontakte, aby vedeli identifikovať posunky, ktoré dieťa/žiak používa,
 - u malých detí je vhodné začať s používaním posunkov do reči prislúchajúcich k oblasti, ktorá ich zaujíma,
 - hovoriť a používať posunky, keď sme si istí, že dieťa/žiak sa na nás pozerá,
 - na začiatku môžeme dieťaťu/žiakovi pomôcť realizovať posunok tak, že mu vedieme jeho ruku,
 - vzdialenosť medzi posunkujúcim a dieťaťom/žiakom by mala byť max. 2 metre,
 - posunok, ktorý sa dieťa/žiak učí, musí mať preň/-ho, pre jeho okolie význam, musí byť použiteľný v každodenných činnostiach, aby si ho mohlo/mohol opakovať,
 - dospelý je vzorom, preto musí vždy používať aj hovorené slovo, aby aj pre dieťa/žiaka bolo prirodzené sprevádzať svoj posunok hovorením (aj keď nezrozumiteľným),
 - reagovať na každý posunok dieťaťa/žiaka aj vtedy, ak nepoužije slovo, a príslušné slovo doplniť,
 - ak dieťa/žiak dokáže príslušný posunok nahradiť adekvátnym slovom, pomaly sa môže od posunkov upúšťať.
- Posunkový jazyk – Ide o formu komunikácie, ktorá je dominantná v spoločnosti nepočujúcich, a to aj v prípade tých osôb, ktoré dobre ovládajú hovorený jazyk. V súčasnosti je posunkový jazyk uznaný ako jazyk v mnohých štátoch sveta a na vzdelávanie prostredníctvom posunkového jazyka majú deti/žiaci s poruchou sluchu legislatívne uznané právo.

Posunkový jazyk sa vo vyučovacom procese primárne využíva u detí/žiakov s poruchou sluchu, najmä u detí/žiakov s ťažkými poruchami sluchu, ktorým

nepostačuje kompenzácia sluchu (načúvacie prístroje, kochleárne implantáty, bezdrôtová technológia) na rozvoj hovorenej reči, u nepočujúcich detí nepočujúcich rodičov alebo rodičov a pod.

Základné zásady využívania posunkového jazyka:

- Výber primeraného priestoru — dostatočné osvetlenie a neoslňovanie svetlom, resp. slnkom.
- Upozornenie dieťaťa/žiaka, že s ním chceme komunikovať — počkať, kým sa dieťa/žiak na nás pozrie, kým ukončí činnosť, požiadať ho, aby činnosť prerušilo a pozeralo sa na nás, vstúpiť do jeho zorného poľa, upozorniť na seba buď ľahkým mávnutím rukou v zornom poli spolukomunikujúceho, alebo ľahkým klepnutím na rameno, alebo použitím gesta.
- Udržiavanie očného kontaktu — očný kontakt má význam pri posunkovom aj hovorenom jazyku. Je ideálne, ak komunikujúci stoja oproti osobe a počas rozhovoru udržiavajú očný kontakt, pričom by sa nemali pozerať iným smerom, nezakrývať si ústa. Odvrátenie sa bez vysvetlenia príčiny znamená koniec komunikácie.
- Spôsob komunikácie — hovoriť zreteľne, pomalšie, využívať normálny rytmus reči a prízvuk. Nemrmlať, nekričať ani nepreháňať artikuláciu, pretože to zhoršuje možnosti odzberania. Ústa hovoriaceho nesmú byť zakryté, zreteľná artikulácia má byť doplnená adekvátnym výrazom tváre a rečou tela.
- Eliminovanie prekážok v komunikácii — často ide o situácie, ktoré nemusí počujúca osoba vnímať ako problematické, napr. žuvačka, jedenie, piercing na jazyku a perách alebo už spomenuté šumy a hluk z okolitého prostredia.
- Porozumenie a trpezlivosť — komunikácia s deťmi/žiakmi s poruchou sluchu si vyžaduje viac času, pretože ak sa využíva tlmočník, je v komunikácii niekoľkými slovami/vetami pozadu, a preto dané dieťa/žiak získa celistvú informáciu neskôr a následne potrebuje čas na reakciu/odpoveď.
- Komunikácia prostredníctvom tlmočníka — ak sa komunikuje prostredníctvom tlmočníka, hovorí sa priamo s dieťaťom/žiakom, nie s tlmočníkom.
- **Posunkovaná slovenčina** - Posunkovaná slovenčina — ide o jednu formu posunkovej komunikácie, ktorá sa využíva spravidla medzi nepočujúcimi a počujúcimi, ale môže sa používať aj v komunikácii nepočujúcich navzájom. Ide o

kombináciu posunkov zo slovenského posunkového jazyka a slov z hovoreného slovenského jazyka, čiže o simultánne sprostredkovanie informácií v hovorenej aj posunkovej reči, slová sa môžu vyslovovať nahlas alebo bez hlasu, je potrebné ovládať gramatiku slovenského jazyka, ktorá sa využíva v posunkovanej slovenčine, ide o zviditeľnenie syntaxe slovenského jazyka pre spolukomunikujúcich, neverbálna komunikácia nezohráva takú dôležitú úlohu, ako je to v slovenskom posunkovom jazyku, tento spôsob komunikácie sa môže u detí/žiakov líšiť, pretože niektoré časti z jedného alebo druhého jazyka môžu z rozličných dôvodov vynechávať.

- **Prstové znaky** - medzi prstové znaky patria systémy, ktoré sú založené na využívaní písmen alebo hlások hovoreného jazyka a ktorých cieľom je sprostredkovať komunikáciu a/alebo doplniť neplnohodnotné informácie získané prostredníctvom sluchu, resp. sluchu a zraku.

PRSTOVÁ ABECEDA - využíva sa jednoručná aj dvojručná prstová abeceda (Pri jednoručnej sa využíva spravidla dominantná ruka). Prstová abeceda sa môže používať samostatne alebo je súčasťou hovoreného jazyka a/alebo posunkového jazyka, a to v bežnej komunikácii aj vo vzdelávaní. Podmienky na používanie prstovej abecedy: aspoň čiastočná znalosť hovoreného jazyka, primerané motorické zručnosti, očný kontakt, spomalenie hovorenej reči.

Prstová abeceda sa využíva pri neznámych slovách, ak dieťa/žiak nedokáže slovo počuť, pri slovách, na ktoré ešte neexistuje posunok, pri tvorbe menných posunkov (posunky na priezviská), na doplnenie hlások, ktoré dieťa/žiak nie je schopný/-ý sluchom diferencovať, na diferenciáciu hlások, ktoré sú v rovnakej frekvenčnej oblasti (S-F, Z-V atď.), na diferenciáciu hlások s rovnakým ústnym obrazom (S-Z-C, Š-Ž-Č, V-F, P-B-M atď.), na zafixovanie presného sledu jednotlivých hlások v slove, ale aj v podobe bez používania dĺžňov. Pri používaní prstovej abecedy nemusíme produkovať všetky písmená/hlásky daného slova, slovného spojenia, často sa stačí zamerať len na tie, ktoré sú pre spolukomunikujúceho problematické.

POMOCNÉ ARTIKULAČNÉ ZNAKY - Ide o umelo vytvorený systém prstových znakov, ktorého najdôležitejšou funkciou je naznačenie spôsobu artikulácie konkrétnej hlásky. Dieťaťu/žiakovi pomáha pochopiť, ako sa konkrétna hláska artikuluje.

PÍSMENÁ DO DLANÍ – Ide o komunikáciu, ktorá je využívaná u detí/žiakov s poruchou sluchu a zraku nadobudnutou neskôr, následne, resp. porucha niektorého zo zmyslov mala progredujúci charakter. Dieťa/žiak pozná jednotlivé písmená/hlásky, ale nemá možnosť ich plnohodnotne vnímať vizuálne ani auditívne.

LORMOVA ABECEDA - Je to dotyková abeceda, používaná u detí a žiakov s hluchoslepotou, pomocou ktorej hovoriaci jednotlivé písmená vyznačuje dotykou ukazováka na dlaň a prsty ruky príjemcu. Na komunikáciu sa používa dlaňová strana ľavej ruky, prsty musia byť jemne napäté a roztiahnuté.

- **Vizuálne vnímanie reči** – hovorenú reč môže dieťa/žiak vnímať vizuálnou (zrakovou) a zvukovou formou (sluchom), ale napríklad aj hmatovou formou (vibrácie). Všetky formy vnímania reči mu pomáhajú utvárať si komplexný obraz o tom, čo bolo povedané. ODZERANIE – čítanie slov z úst nevie automaticky každý človek s poruchou sluchu. Deti/žiaci so SP sa túto zručnosť musia učiť a zlepšovať si ju v priebehu svojho života. Odzeranie predpokladá osvojenie si príslušnej slovnej zásoby hovorenej reči/jazyka. Na zlepšenie podmienok vnímania reči vizuálnou formou a odzerania vo výchovno-vzdelávacom procese je potrebné dodržiavať nasledovné zásady:
 - Pedagóg vysvetľuje učivo alebo hovorí dôležité informácie iba vtedy, keď sa pozerá priamo na deti/žiacov.
 - Ak pedagóg dáva pokyny všetkým deťom/žiakom, mal by udržiavať s dieťaťom/žiakom s poruchou sluchu (alebo s iným zdravotným postihnutím) pravidelný očný kontakt, aby sa uistil, že dieťa/žiak venuje pozornosť tomu, čo hovorí.
 - Pedagóg by sa mal uistiť, že jeho ústa a tvár sú počas rozprávania k deťom/žiakom dobre osvetlené. Za pedagógom by nemalo byť okno, slnko, svetlo.
 - Pedagóg by mal počas rozprávania používať prirodzenú mimiku a gestá, ktoré súvisia s tým, čo hovorí. Napríklad, keď hovorí o niečom smutnom, mal by sa tváriť smutne, ak deťom/žiakom hovorí, že je nahnevaný, jeho výraz tváre by mal vyjadrovať hnev.
 - Používanie adekvátnych gest (napr. veľký, vysoký, pod', daj, hore, dolu, tam...) môže deťom/žiakom so ZDP výraznou mierou pomôcť porozumieť informácii podávanej rečou.
 - Pedagóg by mal hovoriť prirodzeným tempom, nehovoriť rýchlo ani pomaly. Výslovnosť by nemal preháňať ani počas rozprávania kričať. Neprirodzenosť tempa reči mení obraz slov na perách a vyzerá inak ako pri bežnom tempe reči.
 - Počas rozprávania by si pedagóg nemal dávať pred ústa ruky alebo predmety.

- Pedagóg by nemal mať výrazné fúzy a bradu, ktoré prekryvajú ústa.
- Pri vysvetľovaní je dobré stáť alebo sedieť na jednom mieste, na ktoré dieťa/žiak dobre vidí. Odzeranie je náročné, ak je hovoriaci v pohybe.
- Ak pedagóg sedí spolu s deťmi/žiakmi za stolíkmi, dieťa s poruchou sluchu by mu malo sedieť oproti.
- Ak v kruhu stojí alebo sedí viac detí/žiakov, dieťa/žiak s poruchou sluchu by malo/mal sedieť alebo stáť 2 — 3 miesta od pedagóga (cca 90-stupňový uhol), aby mohlo okrem počutia aj odzerať.
- Ak pedagóg chce zmeniť aktivitu alebo deťom/žiakom niečo povedať, keď sa naňho nepozerajú, mal by použiť dohodnutý signál, aby mu začali venovať pozornosť (sledovať ho zrakom aj sluchom). Pedagóg by mal zrakom vyhľadať dieťa/žiaka s poruchou sluchu (alebo s iným ZDP) a počkať chvíľu, či dohodnutý signál zachytilo zrakom.
- Pedagóg by mal svoj výklad vhodne dopĺňať názorným materiálom. Počas výkladu by mal ukazovať predmety alebo obrázky vecí, o ktorých hovorí. Na vyučovaní by mal učivo v čo najväčšej miere vizualizovať, používať multimediálny materiál a zážitkové učenie.
- Pedagóg by mal používať známu slovnú zásobu. Ak použije nové slovo alebo výraz, mal by ho napísať na tabuľu a vysvetliť ho. Nemal by používať slang, skratky, neologizmy.
- Dieťa/žiak s poruchou sluchu by malo/mal mať možnosť vidieť, o čom sa hovorí. U malých detí sú vhodné obrázky, fotografie, u starších žiakov sa veľmi odporúča, aby súčasne s výkladom mohol sledovať prezentáciu alebo poznámky na tabuli. Výrazne mu to pomôže porozumieť tomu, o čom pedagóg hovorí.
- Poskytnutie poznámok vopred. Žiak si, tak môže poznámky prečítať skôr a tak sa oboznámiť s obsahom a slovnou zásobou preberanej témy. Nemusí si počas výkladu robiť poznámky, môže sa lepšie sústrediť na to, čo pedagóg na vyučovacej hodine hovorí, a má lepšie možnosti porozumieť informáciám.
- Vizualizácia reči obrázkami a fotografiami dieťaťu/žiakovi pomôže, ak použije vizualizáciu toho, o čom hovorí, ale aj toho, čo sa bude v rámci dňa, hodiny diať, napríklad režimovým pásikom, procesnými schémami, kalendármi, v ktorých budú znázornené činnosti, ktoré bude dieťa/žiak počas dňa vykonávať.

- **Simultánny preklad** - je sprostredkovaný spôsob komunikácie, ktorý je možné využiť u žiakov, ktorí už čítajú s porozumením. V porozumení reči im môže pomôcť, ak je reč hovoriaceho doplnená písomnou podobou reči. Žiak si môže prečítať, čo presne hovoriaci povedal, a presnejšie povedanému porozumieť. Navyše sa môže k povedanému neskôr vrátiť a výpoveď si znova prečítať. Základom tejto komunikácie je simultánny preklad do písanej podoby reči, ktorý sa realizuje prostredníctvom mobilného telefónu alebo notebooku napr. okamžitý prepis na mobilnom telefóne, alebo používanie softvéru s PC alebo notebookom. Pedagóg hovorí do mikrofónu a žiakovi sa text objavuje na monitore. Môže si ho uložiť, následne upraviť a v prípade potreby sa z neho aj učiť. Vhodným softvérom na simultánny prepis je napr. SpeechTech alebo aj Office 365 (prepis textu).
- **Titulkovanie** – je v súčasnosti po technickej stránke oveľa jednoduchšie. Pozitívny vplyv v rámci tejto formy komunikácie dochádza k syntéze informácií získaných z obrazu a z titulkov. Žiak si tak chýbajúce informácie môže dopĺňať, resp. si môže overiť, či ich správne prečítal, resp. neprečítal.
- **Braillovo písmo** – Braillovo písmo je základným prostriedkom gramotnosti ťažko zrakovo postihnutých. Zohráva významnú úlohu v prístupe zrakovo postihnutých k informáciám, vo vzdelávaní detí/žiakov so zrakovým postihnutím, v ich činnostiach a v zamestnaní, trávení voľného času, riešení každodenných úloh alebo problémov.
Ide o tzv. šesťbodie, v ktorom je zoskupených šesť bodov v dvoch stĺpcoch a troch riadkoch (pre potreby vzdelávania sú tieto body označené nasledovne: 1 —vľavo hore, 2 — vľavo v strede, 3 — vľavo dolu, 4 — vpravo hore, 5 — vpravo v strede, 6 — vpravo dolu). Systém bodov umožňuje vytvoriť 63 rôznych kombinácií + prázdny znak (bunku), ktorý reprezentuje medzeru. Takto zostaveným systémom je možné zapisovať nielen všetky znaky abecedy a interpunkciu, ale aj čísla, matematické znaky, hudobné znaky (hudobný notopis). Vzhľadom na to je plne využiteľný vo výchovno-vzdelávacom procese žiakov s poruchami zraku. Základné znaky, ktoré umožňujú čítanie bežného textu, sa žiaci učia už v prvom ročníku základnej školy, ale predpríprava sa realizuje už v predškolskom veku (orientovanie sa na ploche, určovanie pozícií predmetov na ploche, rozvoj a podpora jemnej motoriky, manipulačné aktivity a pod.). Vo vyšších ročníkoch postupne pribúdajú špeciálne znaky v matematike, fyzike, chémii a pod. Rozmery jednotlivých bodov v znaku, ako aj rozmery samotných znakov sú navrhnuté tak, aby boli vhodné na čítanie bruškami prstov. Najčastejšie sa Braillovo písmo číta ukazovákmi, buď jednou, alebo oboma rukami. Zápis Braillovho písma sa realizuje spravidla na mechanickom písacom stroji (Pichtov písací stroj), prípadne na elektronických braillovských záznamníkoch, alebo sa dá vytlačiť na tlačiarni na reliéfno-bodové písmo.

Moderné digitálne technológie tiež ponúkajú možnosť čítať Braillovo písmo prostredníctvom hmatového displeja. Pedagógovia môžu nájsť pravidlá zápisu Braillovho písma na webovej stránke Slovenskej authority pre Braillovo písmo, na ktorej sú zverejnené pravidlá zápisu, rozmery a technické parametre reliéfno-bodového písma na Slovensku, ako aj Pravidlá písania a používania Braillovho písma v Slovenskej republike. K dispozícii je tiež online prekladač do Braillovho písma: Prekladač.

Cieľová skupina: Braillovo písmo sa učia a používajú žiaci s ťažkým poškodením zraku — nevidiaci, ale aj prakticky nevidiaci, žiaci s ťažkou slabozrakosťou alebo žiaci s progresívnymi poruchami zraku vedúcimi v budúcnosti k slepote, žiaci s hluchoslepou, s viacnásobným postihnutím, ak majú predpoklady naučiť sa a využívať vo výchove a vzdelávaní túto formu komunikácie. Aj napriek dostupnosti moderných digitálnych a asistenčných technológií, audiovýstupov, hlasovej podpory a ďalších možností sa taktilné čítanie (prostredníctvom dotyku) nedá nahradiť počúvaním nahrávok alebo zvukovým výstupom z počítača. Taktilné čítanie najviac kopíruje prirodzené nadobúdanie čitateľskej gramotnosti, rešpektujúc individuálne tempo každého žiaka. Pri plynulom čítaní textu v Braillovom písme dochádza k rozvoju predstavivosti, fantázie a myslenia podobným spôsobom ako pri vizuálnom čítaní printových výstupov, čo pri auditívnej percepcii textov nie je možné. Ak pedagóg neovláda Braillovo písmo, je možné využívať Braillovo písmo kombinované s čiernotlačou. To znamená, že v učebnici, pracovnom liste alebo v inom edukačnom materiáli je súbežne použité Braillovo písmo a na pozadí aj text v latinke.

Reliéfne obrázky a reliéfná grafika - sú kombináciou reliéfnych bodov, čiar a plôch, pričom vytvárajú jednotný komplex autorovho zámeru. Reliéfne obrázky pre potreby výchovy a vzdelávania pripravujeme tak, že sú:

- kontúrované (typ zobrazenia, v ktorom nad povrch stúpa iba reliéfny obrys),
- siluetové (celá silueta zobrazeného objektu vyčnieva nad povrch v jednej rovine — tzv. plochý reliéf),
- basreliéfové (zobrazenie sa vyznačuje viacúrovňovým reliéfom, kde sa kombinujú rôzne typy reliéfnych línií a povrchov rôznych výšok).

Cieľová skupina: Reliéfne obrázky a reliéfnu grafiku využívajú deti/žiaci s ťažkým poškodením zraku — nevidiaci, ale aj prakticky nevidiaci, deti/žiaci s

ťažkou slabozrakosťou alebo deti/žiaci s progresívnymi poruchami zraku vedúcimi v budúcnosti k slepote. Rovnako aj deti/žiaci s HS, VNP, ale aj deti/žiaci s pridruženým MP, deti/žiaci s PAS alebo PVP alebo deti/žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou (symptomatickými poruchami reči) ak majú kognitívne a manuálne predpoklady porozumieť charakteru reliéfnych obrázkov/zobrazení a využívať vo výchove a vzdelávaní túto formu komunikácie. Vo vzdelávaní najprv používame čo najjednoduchšie reliéfne obrázky s tematikou blízkou deťom/žiakom, bez nepodstatných detailov, zobrazené tak, aby im dieťa/žiak porozumelo/porozumel. Zvyčajne ide o obrázky kontúrované alebo siluetové. Až neskôr dieťa/žiak pracuje s basreliéfovými obrázkami. Reliéfne obrázky v učebniciach alebo v detských knihách postupne vystriedajú zložitejšie obrázky, preto je potrebné ich rozpoznávanie (hmatovú diferenciáciu) intenzívne podporovať prácou s rôznymi druhmi reliéfnych podnetov (pracovať napr. s reliéfnymi doskami, s rôzne členitým materiálom a pod.). Učiteľ s nimi môže pracovať a komunikovať s dieťaťom/žiakom. Pripraviť si ich môže vytlačením na profesionálnej tlačiarni, ale môže si aj vytvárať napr. technikou vypichovania do tvrdšieho papiera, lepením šnúrky/špagátu do príslušného tvaru, využívaním obrázkov vystrihnutých zo šmirgľového papiera a ich nalepovaním do zvýšenej línie, použitím kontúrovacej pasty (táto technológia má využitie najmä v geometrii), vrstvením a lepením rôznych materiálov, rytím do mäkkších materiálov, modelovaním, vyšívaním a pod. Ich časté používanie je dôležité na rozvoj priestorovej predstavivosti, ale aj z dôvodu oboznamovania sa so zaužívanými tvarmi symbolov a predmetov tak, ako sa zobrazujú bežnej písomnej vizuálnej komunikácii. Pri tvorbe reliéfnych obrázkov musíme dodržiavať niekoľko zásad:

- reliéfná grafika by mala byť čo „najčistejšia“ a najjednoduchšia, aby mohla byť interpretovaná jasným a stručným spôsobom,
- do grafiky vnášať len dôležité fakty (zodpovedajúce edukačnému zámeru),
- vhodné je vynechať nepotrebné detaily,
- reliéfne obrázky prispôbovať reálnym predmetom v určenej mierke (najmä čiary a uhly sa reprodukujú zachovaním správnej mierky),
- používať v rámci reliéfov jazyk primeraný deťom/žiakom,
- pri tvorbe a pred použitím v komunikácii s deťmi/žiakmi je vhodné skontrolovať grafiku prstami, nie očami, aby bola hmatovo zrozumiteľná.

V školskom prostredí, v ktorom sa vzdelávajú deti/žiaci s ťažkým poškodením zraku, hluchoslepí, ale aj deti/žiaci s mentálnym postihnutím alebo deti/žiaci s

autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, môžu mať reliéfne obrázky dôležitú komunikačnú funkciu napríklad pri označovaní tried, toaliet, iných školských aj mimoškolských priestorov, pri tvorbe orientačných plánov školy alebo evakuačných plánov.

- **Reliéfna latinka** – Reliéfna latinka je reliéfny (hmatom vnímateľný) spôsob spracovania/zobrazenia bežnej latinky, či už vtlačenej, alebo písanej podobe. Poznanie a ovládanie latinky je súčasťou čitateľskej aj pisateľskej gramotnosti aj ťažko zrakovo postihnutých. S tvarom písmen v latinke a ich poznaním úzko súvisí aj základná schopnosť človeka s ťažkou poruchou zraku podpísať sa.

Cieľová skupina: deti/žiaci s ťažkým ZP, NKS, AU alebo PVP, MP, HS, ostatní žiaci so ZDP podľa potreby.

Najprv deti a žiakov učíme rozoznávať tvary jednotlivých písmen v reliéfnej podobe a pomenovať ich. Neskôr pracujeme s reliéfnymi písmenami tak, že ich dieťa/žiak ukladá do slabík, do slov, príp. do krátkych viet. Neskôr si nacvičujeme ich písanie perom do mäkkej podložky (kreslenky, euroobalu, PVC materiálov). Bez nácviku tvarov písmen, bez ich postupného ukladania do slova následne aj bez nácviku písania perom nie je možné dostatočne nadobudnúť túto zručnosť a podpis nevidiaceho človeka tak môže byť na hrane overiteľnosti a uznania pravosti.

- **Zvukové knihy (audioknihy) a ďalšia zvukovo-komunikačná podpora vo výchove a vzdelávaní** – sú významnými zdrojmi získavania informácií sú pre deti/žiacov s ťažkým zrakovým postihnutím, deti/žiacov s mentálnym postihnutím, deti/žiacov s PAS, deti/žiacov s NKS, ale aj pre všetkých ostatných (vrátane starších ľudí) sú zvukové knihy, časopisy či zvukové súbory v závislosti od ich potrieb. Je možné ich využívať aj ako audiopodporu pre deti/žiacov pri náročnejších textoch.

Cieľová skupina: deti/žiaci s ťažkým ZP, NKS, PAS, MP.

Zvukové knihy je možné zakupovať, požičiavať v knižniciach alebo ich bezplatné verzie stiahnuť z internetu. Rovnako je možné zaobstaráť si množstvo zvukových kníh a edukačných materiálov prostredníctvom Slovenskej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebindu v Levoči (najmä ťažko zrakovo postihnutí po zaregistrovaní sa). Ďalšou možnosťou prístupnosti k informáciám je využívanie tzv. čítačka obrazovky (JAWS, NVDA), ktorý sprístupňuje obsah zvukovým spôsobom, alebo prídavných zariadení (asistenčných technológií), napr. Braillovského riadka podporovaného hlasovým výstupom. Aktuálne s podporou AI (umelej inteligencie) je možné

dať prečítať akýkoľvek text na rôznych webových stránkach syntetickým hlasom takmer bez chýb, vytvoriť z textu nahrávku alebo využiť čítanie textu v Office 365 a pod.

- **Audiokomentáre** – služba, ktorá umožňuje sledovať televízne vysielanie, filmy, divadelné predstavenia alebo iné audiovizuálne diela bez potreby vidieť obraz. Audiokomentár je dodatočný zvukový signál, ktorý opisuje dôležité vizuálne informácie, ktoré by inak nevidiaci divák nezachytil. Audiokomentár môže opisovať napríklad vzhľad postáv, ich gestá, mimiku, oblečenie, prostredie, dekorácie, akčné scény alebo zmeny miesta a času. Audiokomentár sa vkladá do prestávok medzi dialógmi tak, aby nenarušoval pôvodný zvukový záznam.

Cieľová skupina: deti/žiaci s ťažkým ZP, NKS, PAS, MP.

Audiokomentár je užitočnou pomôckou slúžiacou na prístup k audiovizuálnej kultúre a vzdelaniu. Pomáha nevidiacim lepšie pochopiť a vychutnať si diela, ktoré by im inak boli nedostupné alebo ťažko zrozumiteľné. Audiokomentáre sú využiteľné aj u detí/žiacov, ktorých pozornosť chceme dodatočne zamerať na niektoré ďalšie informácie, ktoré sú vizuálne ťažko postrehnuteľné.

Audiokomentáre môžu plniť vo vzdelávaní informačnú funkciu (prístup k informáciám), kultúrnu funkciu (kultúrna prístupnosť a prístup ku kultúre), inkluzívnu funkciu (kultúrna integrácia minoritných skupín). Pedagóg môže spájať dôležitosť jazyka a dôležitosť detailného opisu obrázkov, teda informácií, ktoré sú deťom/žiakom s ťažkým zrakovým postihnutím veľmi ťažko prístupné, vložiť do procesu edukácie opisné informácie, ktoré umožnia deťom/žiakom vizualizovať a oveľa kritickejšie a vecnejšie interpretovať obrázky, schémy, grafy a pod.

Pri príprave vlastných musí pedagóg zachovávať nasledujúce zásady:

- opisovať len to, čo reálne vidí, ideálne z perspektívy diváka/poslucháča,
 - opisovať objektívne, bez emócií a pridaných komentárov,
 - používať vhodný jazyk
- **Hmatové knihy** – akékoľvek sprostredkovanie objektívnej reality prostredníctvom hmatu a taktilne vnímateľných informácií.

Cieľová skupina: deti/žiaci s ťažkým ZP, NKS, PAS, HS, MP.

Pedagóg môže v rámci komunikácie a jej rozvoja využívať rôzne druhy hmatových kníh, ktoré môže získať kúpou alebo vlastnou výrobou. Pre nevidiace/-ich deti/žiacov sa vyrábajú hmatové knihy vo formáte A4 alebo A5, pretože sú vhodné pre úroveň stratégií hmatového skúmania nevidiacich detí/

žiacov. Väčšie formáty vedú k vyčerpaniu kvôli orientácii na stránkach. Objekty v hmatových knihách je vhodné prezentovať ako modely, ktoré sa podobajú pôvodnému objektu, napodobňujúce štruktúru povrchu a materiálu. Pohľad na obrázky by mal byť vždy priamo zhora alebo z boku, nikdy nie v perspektíve. Obrázky môžu byť konštruované tak, aby obsahovali aj pohyblivé časti, ktoré umožnia dieťaťu/žiakovi stať sa súčasťou príbehu. Je vhodné vytvoriť niektoré objekty tak, aby ich bolo možné podľa potreby odobrať/pridať, manipulovať s nimi. Obrázky môžu obsahovať úlohy na rozvoj hmatových stratégií, ako sú napr. počítanie, porovnávanie objektov, symbolov alebo písmen, orientácia na stránke. Príbeh môže byť obmenený zmenou hmatových objektov/prvkov, takže môže byť odlišný pri každom čítaní či komunikácii prostredníctvom hmatových kníh.

- **Augmentatívna a alternatívna komunikácia** – (ďalej aj „AAK“) je náhradný a podporný spôsob komunikácie pre ľudí s existujúcimi, ale nedostačujúcimi komunikačnými schopnosťami. Ich reč je ťažko zrozumiteľná alebo majú extrémne obmedzenú verbálnu produkciu. AAK predstavuje rôzne spôsoby komunikácie, ktoré reč nahrádzajú, dopĺňajú alebo ju sprevádzajú. **AAK je systém, ktorý tvoria štyri komponenty: znaky, pomôcky, techniky a stratégie a tiež rôzne komunikačné modalities, ako sú gestá, mimika, posunky, tzv. grafické znaky, abeceda.**

Znaky sú základnou jednotkou systému AAK. Ich výber je jedným z dôležitých rozhodnutí pri výbere AAK systému pre konkrétne/-ho dieťa/žiaka.

Pomôcky sú rôzne komunikátory s hlasovým výstupom, komunikačné tabuľky a knihy v tzv. low-tech papierovej forme (technologicky jednoduché) alebo high-tech forme v podobe aplikácií a softvérov, rôzne spínače na ovládanie technologicky sofistikovanejších pomôcok.

Techniky sú spôsoby, akými môže dieťa/žiak ovládať svoju komunikačnú pomôcku, ako na nich označuje grafické znaky (priamy výber znaku, skenovanie, kódovanie).

AAK je zložitejší systém a tiež proces, v ktorom je potrebné identifikovať a používať najvhodnejší spôsob komunikácie (príp. kombináciu viacerých spôsobov, vtedy hovoríme o totálnej komunikácii) a umožniť tak dieťaťu/žiakovi kognitívny, sociálny, lingvistický a akademický vývin.

Cieľová skupina: Deti/žiaci s rozličnými vývinovými, získanými či degeneratívnymi poruchami a ochoreniami, deti/žiaci s detskou mozgovou obrnou, deti/žiaci s ťažkou poruchou sluchu, deti/žiaci s vývinovými

poruchami reči/jazyka, deti/žiaci s mentálnym postihnutím, deti/žiaci s PAS a deti/žiaci s VNP. Zo skupiny získaných porúch sú to najmä deti/žiaci po mozgovom cievnej príhode, s úrazom alebo nádorom mozgu a deti/žiaci so získanou ťažkou poruchou sluchu.

Pre deti/žiacov s nedostatočne zrozumiteľnou rečou a pre nehovoriace/-ich deti/žiacov je škola najdôležitejšia pre dopĺňanie komunikácie. Pre väčšinu detí/žiacov neexistuje viac príležitostí na komunikáciu mimo školy a domova. Implementácia AAK do triedy predstavuje veľkú výzvu predovšetkým pre učiteľa. Učiteľ sa musí naučiť, ako vstupovať do rozhovoru s dieťaťom/žiakom využívajúcim AAK tak, aby podporil ďalší rozvoj komunikačných schopností, ale musí aj prebádať spôsoby, ako zaradiť tieto nové komunikačné formy do celkovej komunikácie v triede, aby vyučovanie malo harmonický priebeh. Mal by sa aktívne oboznámiť s ovládaním a používaním komunikačnej pomôcky dieťaťa/žiaka a zapájať aj spolužakov.

Používanie obrázkov u detí/žiacov so závažnými problémami v komunikácii je jedným zo spôsobov, ako je možné komunikovať aj s deťmi/žiakmi, ktorých verbálny prejav je značne narušený, obmedzený alebo znemožnený. Zahŕňa najmä komunikáciu prostredníctvom **fotografií** (pomenovávanie objektov, ľudí, vecí, vytváranie slovných spojení alebo celých viet vyskladaním viacerých fotografií a pod.), **obrázkov**, **piktogramov** (ktoré majú široké uplatnenie vo vizuálnej komunikácii a ktoré znázorňujú daný pojem alebo výpoveď prostredníctvom malého, ale zrozumiteľného nákresu) alebo prostredníctvom rôznych **nápisov**. Obrázkové systémy môžu využívať aj postupy AAK, ktoré sú charakteristické pre komunikačné systémy VOKS alebo aj pre TEACCH.

Používanie obrázkov u detí/žiacov so závažnými problémami v komunikácii:

- pomáha deťom/žiakom s ťažkými formami NKS vyjadrovať sa, komunikovať s okolím, kým nezískajú potrebné zručnosti na používanie hovorenej formy reči,
- pomáha deťom/žiakom porozumieť hovorenej podobe reči, kým nezískajú zručnosti na porozumenie hovorenej formy reči,
- podporuje vývin tzv. predrečových zručností ako sú očný kontakt, striedanie v komunikácii, zdieľanie, napodobňovanie, čakanie, iniciatíva...,
- nebráni rozvoju hovorenej reči,
- pomáha dieťaťu/žiakovi nadobúdať zručnosti potrebné na budovanie

hovorenej reči,

- odbúrava stres a úzkosť z komunikácie,
- dieťa/žiak sa stáva pokojnejšie/-í, má menej prejavov frustrácie z opakovaného neúspechu v komunikácii.

Deti/žiaci so závažne narušenou komunikačnou schopnosťou, najmä deti/žiaci s PAS môžu v komunikácii používať tzv. náhradné komunikačné systémy.

VÝMENNÝ KOMUNIKAČNÝ SYSTÉM VOKS – je založený na aktívnom používaní špeciálne upravených obrázkov, fotografií, piktogramov. VOKS je určený predovšetkým deťom/žiakom s PAS, ale jeho používanie sa osvedčilo aj u detí/žiacov s ťažkými formami NKS, s VNP, s MP, u ktorých iné formy komunikácie zlyhali.

Je postavená na vizuálnej komunikácii a sa zameriava na podporu iniciatívy, ktorú má väčšina detí/žiacov s PAS výrazne oslabenú. Metóda VOKS je dobre prepracovaná a pomerne rýchlo naučiteľná. Dieťa/žiak sa učí aktívne používať obrázky na vyjadrenie svojich potrieb, volieb, na vyšších úrovniach tvorí vety. Obrázky majú presný rozmer, je na nich napísaný text, sú zalaminované, so suchým zipsom. Dieťa/žiak sa postupne učí používať jednotlivé kartičky na funkčnú komunikáciu, postupne sa rozširuje jeho slovná zásoba, učí sa vyberať kartičky z komunikačných kariet a z komunikačnej knihy. Obrázky tiež pomáhajú dieťaťu/žiakovi porozumieť obsahu povedaného. Cieľom je naučiť dieťa/žiaka aktívne vyjadrovať svoje potreby, voľby, myšlienky, pocity.

KOMUNIKAČNÝ SYSTÉM TEACCH – skratka TEACCH vyjadruje: **Teaching** — učenie detí/žiacov s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, ale aj učenie pedagógov, verejnosti. **Expanding** — rozšírenie vedomostí a zručností poskytovať vysoko kvalitný servis ľuďom s AU alebo PVP a ich rodinám, blízkym a opatrovateľom. **Appreciating** — oceňovanie a uznávanie silných stránok ľudí s AU alebo PVP a unikátosti autistickej kultúry. **Collaborating and Cooperating** — spolupráca a kooperácia s kolegami, inými profesionálmi, s ľuďmi s AU alebo PVP a ich rodinami. **Holistic** — uplatňovanie holistického prístupu pri nazeraní na ľudí s autizmom, na ich rodiny a komunitu.

Program TEACCH sa zameriava na:

- podporu schopností, zručností, záujmov ľudí s AU alebo PVP,
- porozumenie „kultúry autizmu“, špecifík a identifikáciu individuálneho potenciálu ľudí s AU alebo PVP,

- používanie vizuálnych štruktúr na organizáciu prostredia a podmienok, za akých si človek s AU alebo PVP osvojuje zručnosti,
- podporu flexibility pedagógov vo vyučovaní detí/žiacov s AU alebo PVP,
- podporu nielen učenia, ale aj sociálnych zručností a aktivít ľudí s AU alebo PVP.

TEACCH je prepracovaný prístup využívajúci vizuálnu formu komunikácie. Ide o komplexný prístup, ktorý rešpektuje špecifické potreby detí/žiacov. Prístup sa zameriava na podporu porozumenia, vytvorenie vizuálne zrozumiteľného prostredia, ktoré je nápomocné pri učení a osvojovaní si iných zručností detí/žiacov, znižuje stres a úzkosť detí/žiacov. Vďaka prepracovanosti metodiky je metóda rýchlo naučiteľná. Dieťa/žiak sa učí aktívne používať obrázky najmä pri porozumení časovej následnosti aktivít počas dňa, ale aj týždňa a mesiaca. Obrázky majú presný rozmer, je na nich napísaný text, sú zalaminované, so suchým zipsom. Dieťa/žiak sa postupne učí používať jednotlivé kartičky na funkčnú komunikáciu pri orientácii a porozumení časovej následnosti aktivít, ktoré má vykonávať alebo už vykonáva. Dieťaťu/žiakovi sa rozširuje jeho slovná zásoba. Obrázky mu pomáhajú porozumieť obsahu povedaného.

Pre program TEACCH sú charakteristické tieto postupy:

- prispôbenie komunikácie a jej vizuálna podpora,
- poskytnutie inštrukcií vo vhodnej forme — často vo vizuálnej podobe,
- poskytnutie pomôcok na orientáciu v čase a priestore,
- nácvik všeobecných vzorcov správania pre systematické a rutinné činnosti,
- podpora flexibility,
- poskytovanie pravidiel a pomôcok na rozhodovanie,
- vysvetľovanie sociálnych súvislostí.

Program TEACCH umožňuje a uľahčuje komunikáciu, pomáha dieťaťu/žiakovi zorientovať sa v režime dňa, v aktivitách, ktoré má vykonávať, v požiadavkách pedagóga. Zároveň mu pomáha porozumieť zmenám, ktoré sa udejú, a tak zmierni jeho stres z týchto zmien. Dieťa/žiak sa postupne učí pracovať s komunikačnými obrázkami, s režimovým pásikom, kalendármi, v ktorých sa nachádzajú obrázky, fotografie, nápisy — podľa aktuálnych potrieb

dieťaťa/žiaka.

Program TEACCH kladie dôraz predovšetkým na:

- Individuálne hodnotenie a individuálny prístup – je potrebné zistiť úroveň jednotlivých vývinových oblastí, zvoliť adekvátny typ systému komunikácie podľa stupňa schopnosti abstraktného myslenia, zostaviť individuálny vzdelávací plán, zvoliť vhodné stratégie, riešenia prípadného problémového správania.
 - Štruktúrované prostredie a učenie – znamená vnesenie jasných pravidiel, prehľad postupnosti činností a usporiadanie prostredia, v ktorom sa dieťa/žiak pohybuje. Namiesto neistoty a zmätku nastúpi logika, poriadok, istota a bezpečie, ktoré umožnia akceptovať nové úlohy, požiadavky a lepšie znášať situácie a udalosti, ktoré sú nepredvídateľné. Pomáha tiež dieťaťu/žiakovi v priestorovej orientácii. Štrukturalizácia je takisto nevyhnutná pri organizovaní a usporiadaní pracovného miesta. Priestor na vyučovanie by mal byť pohodlný a bez rušivých podnetov.
 - Vizuálna podpora – dieťa potrebuje nielen počuť pokyn, ale pridať k nemu aj vizuálnu podporu. Problémy predvídať udalosti a vytvárať súvislosti kompenzuje väčšinou rituálmi a stereotypným správaním. Je potrebné sprostredkovať mu informáciu vo vizuálnej podobe, čím sa zmiernia aj jeho nedostatky v komunikačných, pamäťových a abstraktných schopnostiach a znižuje sa jeho stres. Vizualizovaný denný program, pomáha orientovať sa v čase, odlišovať od seba jednotlivé aktivity a vedie k väčšej samostatnosti a vlastnému rozhodovaniu.
- **Ľahko čitateľný text** – je forma zjednodušenej úpravy textu, ktorá je určená aj deťom/žiakom so ZDP. Ľahko čitateľný text je prioritne určený na prekonanie informačnej bariéry, ktorú je potrebné na začiatku výchovno-vzdelávacieho procesu identifikovať, je text prispôsobený najmä deťom/žiakom s MP, s VPÚ, s PAS, so SP, ktorí majú spravidla malú slovnú zásobu.

Ľahko čitateľný text je charakterizovaný:

- používaním jednoduchého, priamočiareho jazyka, používajú sa jednoduché slová a kratšie vety,
- používaním jednej hlavnej myšlienky vo vete,

- používaním jasnej a logickej štruktúry, logického nadväzovania myšlienok a sledu textu,
- prezentáciou textu vo forme primeranej veku,
- vyhýbaním sa cudzím slovám, technickému jazyku, skratkám a iniciálam,
- vyhýbaním sa abstrakcii,
- ak sa abstraktným výrazom nedá vyhnúť, je potrebné ich ilustrovať na konkrétnych príkladoch,
- používaním ilustrácií, ako sú fotografie, obrázky alebo symboly, na podporu textu vždy, keď je to možné.

Pri tvorbe ľahko čitateľného textu je dôležité poznať úroveň čítania a slovnú zásobu detí a žiakov.

Vo výchovno-vzdelávacom procese sa ľahko čitateľný text uplatňuje pri tvorbe edukačných publikácií pre žiakov so ZDP. Učebné texty, učivo sprostredkované vo forme ľahko čitateľného textu výrazne uľahčujú proces výchovy a vzdelávania. Pri čítaní upraveného textu robia žiaci so ZDP menej chýb, ktoré nie sú veľmi závažné, dokážu si z textu zapamätať viac informácií a zlepšujú sa ich čitateľské zručnosti.

Realizácia podporného opatrenia:

- *Zariadenie poradenstva a prevencie* dáva vyjadrenie, v ktorom odporučí podporné opatrenia, odporučí vhodné osobitné formy komunikácie, potrebné špeciálne učebné, korekčné a kompenzačné pomôcky na dosahovanie cieľov komunikácie u dieťaťa/žiaka.
- *Pedagogický a/alebo odborný zamestnanec* v procese výchovy a vzdelávania realizuje vhodné formy komunikácie s dieťaťom/žiakom, aplikuje komunikačné stratégie. Je potrebné aby ovládal osobitné formy komunikácie.
- *Škola/školské zariadenie* zabezpečuje podporné opatrenie. Podľa potreby dieťaťa/žiaka so zdravotným postihnutím môže škola alebo školské zariadenie zabezpečiť podporné opatrenie v spolupráci so zariadením poradenstva a prevencie, prípadne môže zabezpečiť tlmočníka posunkového jazyka alebo iného odborného zamestnanca. Podporné opatrenie je súčasťou školského vzdelávacieho programu a individuálneho vzdelávacieho programu dieťaťa/žiaka.
- *Rodičia/zákonní zástupcovia* - sú informovaní o formách komunikácie s dieťaťom, prínosná je úzka spolupráca školy/školského zariadenia s rodičmi/

zákonnými zástupcami, zapojenie rodičov/zákonných zástupcov

Zabezpečenie PO: zabezpečuje škola, ŠKD a poskytuje ho PZ - učiteľ, pedagogický asistent, vychovávateľ alebo OZ ŠPT. Podľa potreby môže škola podporné opatrenie v spolupráci so zariadením poradenstva a prevencie, prípadne môže zabezpečiť tlmočníka posunkového jazyka alebo iného odborného zamestnanca zabezpečujúceho osobitný spôsob komunikácie.

Odporúčaná rozsah podporného opatrenia: sa prispôsobuje individuálnym špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám dieťaťa/žiaka so zdravotným postihnutím na základe vyjadrenia zariadenia poradenstva a prevencie.

Spríevodný materiál:

- [Osobitné formy komunikácie v inkluzívnej a špeciálnej pedagogike](#)

K. Činnosť na podporu predchádzania ukončenia školskej dochádzky v nižšom ako poslednom ročníku základnej školy

Cieľom podporného opatrenia je poskytnúť žiakovi v riziku takú podporu, aby bola naplnená jeho potreba úspechu s ohľadom na jeho špecifiká a eliminovať predčasné ukončenie školskej dochádzky. V našej škole sa v riziku školského neúspechu alebo predčasného ukončenia školskej dochádzky nachádzajú žiaci opakujúci ročník, žiaci s výrazne zhoršeným prospechom oproti predchádzajúcemu obdobiu v konkrétnom vyučovacom predmete, žiaci so zvýšeným počtom vymeškaných ospravedlnených alebo neospravedlnených vyučovacích hodín oproti priemeru daného ročníka; žiaci z rodín v hmotnej núdzi; žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia, žiaci s viacnásobným postihnutím, žiaci s odlišným materinským jazykom; žiaci so sklonom k samotárstvu, nezáujmu, apatii, úzkosti; žiaci s problémami v emocionálnej rovine; žiaci sociálne vylučovaní; žiaci neprejavujúci záujem o školu, žiaci s dlhodobou nepriaznivým domácim prostredím; žiaci, ktorí sa ocitli v náhlejšej kriticknej situácii v rodine...).

Personálne zabezpečenie: zabezpečuje škola a poskytuje učiteľ, pedagogický asistent, odborný zamestnanec alebo školský podporný tím, iné osoby na základe zmluvy.

Forma poskytovania: rozšíreného času na učenie sa (realizované prostredníctvom mentoringu a tutoring u rovesníkov, alebo starších žiakov či dobrovoľníkov), rovesníckych programov, spoluprácou so zákonnými zástupcami žiaka, spoluprácou s relevantnými externými subjektami, kombináciou vyššie uvedených.

Odporúčaná rozsah: rozsah podporného opatrenia je podľa individuálnych potrieb

žiaka, vyjadrenia pedagogického zamestnanca, odborného zamestnanca alebo školského podporného tímu vychádzajúceho z pravidelného monitoringu.

Sprievodný materiál:

- [Ako byť v škole úspešnejší.](#)

L. Špecializované kariérové poradenstvo

Cieľom podporného opatrenia je poskytnúť žiakovi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami špecifickú podporu jeho kariérového vývinu. Je to celoživotný proces, ktorý je súčasťou jeho sebarozvoja. Zahŕňa v sebe organizované a plánovité úsilie jednotlivca hľadať vhodné povolanie, ktoré mu bude prinášať uspokojenie.

Ciele, metódy a prístupy: pri výbere vhodných cieľov, metód a prístupov je nevyhnutné rešpektovať všetky potreby žiaka a zohľadňovať všetky ostatné podporné opatrenia, ktoré sú žiakovi v škole poskytované.

Neoddeliteľnými súčasťami špecializovaného kariérového poradenstva sú *kariérové posudzovanie, kariérová diagnostika a identifikácia vplyvu sociokultúrneho prostredia na kariérový vývin žiaka.*

- *Kariérové posudzovanie* je zamerané predovšetkým na hlbšie poznávanie žiaka v oblasti jeho záujmov, predstáv a aspirácií. Kariérové posudzovanie je proces identifikovania potenciálu, potrieb a prípadných bariér v oblasti kariérového vývinu jednotlivca.
- *Kariérová diagnostika* je posúdenie oblastí špecifických schopností sledovaného žiaka, zistenie záujmov, hodnôt, aspirácií, ako aj motivácie, vrátane motivácie k školskému výkonu a k činnosti. Ďalšími oblasťami sú tvorivosť, úroveň pracovnej samostatnosti, úroveň komunikačných zručností, sociálnych zručností a kompetencií. Osobitný priestor pri kariérovej diagnostike žiakov s ťažším druhom a stupňom postihnutia alebo oslabenia je potrebné venovať aj určaniu úrovne motorických zručností, sebaobsluhy a miery úbytku funkcie v dôsledku druhu postihnutia alebo oslabenia.
- *Identifikácia vplyvu sociokultúrneho prostredia na kariérový vývin žiaka* je náplňou tak kariérového posudzovania ako aj kariérovej diagnostiky. Predmetom identifikácie sú napríklad predstavy rodičov o budúcnosti svojho dieťaťa, ich názory a postoje k možnosti zamestnania svojho dieťaťa, vzťah jednotlivých členov rodiny k práci, k rôznym povolaniam, k aktuálnej, ale aj želanej životnej úrovni. Dôležité je tiež identifikovať vzťahy medzi členmi rodiny, ich správanie sa

v bežných aj vypätých situáciách a tiež to, aký majú členovia rodiny vzťah k vlastnému sebarozvoju.

Charakter a rozsah vhodných aktivít je veľmi individuálny a môže sa v priebehu kariérového vývinu žiaka meniť. V rámci poskytovania podporného opatrenia je vhodné poskytovať najmä:

- poskytovanie informácií o sebe v súvislosti s plánovaním kariérového smerovania, podpora sebapoznávania,
- rozvíjanie zručností v oblasti riadenia svojej vzdelávacej a kariérovej dráhy,
- poskytovanie informácií o povolaniach a svete práce,
- rozvoj osobnostných charakteristík podporujúcich kariérový rozvoj,
- stanovenie kariérových cieľov, podpora v rozhodovaní pri výbere ďalšieho štúdia, pri výbere budúcej profesie, poskytovanie informácií potrebných pre rozhodovanie,
- riešenie nesúladu medzi schopnosťami a možnosťami žiaka s požiadavkami povolania,
- rozvoj praktických zručností zvyšujúcich zamestnanosť (písanie životopisu, motivačného listu, vyhľadávanie voľných pracovných miest, vedenie pohovoru a pod.) a zručností udržať sa v zamestnaní (napr. komunikačné a sociálne zručnosti na pod.),
- podpora v prechodových obdobiach žiaka, rozvoj tranzitívnych zručností, potrebných pri zmene školy, zo školy do práce,
- vyhľadávanie vzorov, inšpirácií pre osobný kariérový rast (napr. úspešných ľudí so zdravotným postihnutím, vyrastajúcich v sociálne znevýhodnenom prostredí a i.),
- poskytovanie kariérových informácií o žiakovi zákonnému zástupcovi, zaangažovanie zákonného zástupcu do procesu kariérového rozvoja žiaka;
- rozvoj a podpora pracovných návykov, postojov k práci,
- porozumenie významu práce pre život,
- rozvíjanie zručností v oblasti riadenia svojej vzdelávacej a kariérovej dráhy.

Jednotlivé aktivity sa môžu realizovať v spolupráci so zariadením poradenstva a prevencie, ale tiež napríklad so školami pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Cieľová skupina: Žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, žiaci u ktorých je zvýšené riziko predčasného ukončovania školskej dochádzky, žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, žiakov so zdravotným postihnutím, žiakov s akýmikoľvek bariérami vo vzdelávacej dráhe.

Personálne zabezpečenie: škola, zariadenie poradenstva a prevencie. Podporné opatrenia realizuje pedagogický zamestnanec v kariérovej pozícii kariérový poradca alebo odborný zamestnanec v kariérovej pozícii kariérový poradca, alebo odborný zamestnanec zariadenia poradenstva a prevencie.

Forma poskytovania: *individuálne poradenstvo, pri homogénnej skupine aj skupinové.* Aktivity je vhodné realizovať zážitkovo. Najčastejšie formy: exkurzie, prezentácie, prednášky, diskusné kluby, zážitkové aktivity, návštevy dní otvorených dverí na školách a u zamestnávateľov, tvorivé remeselné dielne, tutoring, mentoring, spolupráca so zamestnávateľmi, a i.

Odporúčaný rozsah: podľa individuálnych potrieb a možností žiaka a podmienok a možností školy alebo ZPP. Rozsah je 5 – 10 hodín v priebehu 2. stupňa základnej školy (z toho min. 5 hodín v posledných 2 ročníkoch pred ukončením vzdelávania alebo PŠD).

Sprievodný materiál:

- [Špecializované kariérové poradenstvo](#)

M. Zabezpečenie pôsobenia pedagogického asistenta v triede

Cieľom podporného opatrenia je vyrovnávať príležitosti detí/žiakov a pomoc pri prekonávaní bariér v ich výchove a vzdelávaní prostredníctvom pôsobenia pedagogického asistenta. Pedagogický asistent vykonáva svoju činnosť v súlade pracovnou náplňou v rámci svojej pracovnej zmluvy. Pedagogický asistent pomáha deťom/žiakom prekonávať architektonické, informačné, jazykové, zdravotné, sociálne a kultúrne bariéry.

Pedagogický asistent v priebehu výchovno-vzdelávacieho procesu napríklad:

- pomáha vytvárať na vyučovaní podporujúcu a priateľskú atmosféru s rešpektujúcimi vzťahmi, demokratickými pravidlami a tímovou spoluprácou,
- zopakuje, prípadne preformuluje výklad učiva (aj v preferovanej forme komunikácie),
- asistuje s porozumením inštrukcie k činnostiam (aj v preferovanej forme komunikácie),

- pomáha pri realizácii diferencovaného vyučovania,
- flexibilne sa s učiteľom strieda pri realizovaní jednotlivých činností,
- pomáha pri obsluhu, narábaní a údržbe technických zariadení a pomôcok (napr. kochleárny implantát, pomôcky AAK, vozíkov, zariadenia na nahrávanie zvuku, zväčšovanie textu, špeciálne softvéry a iným),
- pomáha deťom/žiakom naučiť sa používať špeciálne učebné a kompenzačné pomôcky pod vedením školského špeciálneho pedagóga a/alebo OZ ,
- pomáha zvýšiť bezpečnosť dieťaťa/žiaka,
- monitoruje stav dieťaťa/žiaka a následne spolu s učiteľom prehodnocuje vopred stanovené výchovno-vzdelávacie ciele,
- poskytuje podporu pri začlenení sa do rovesníckych skupín a zapájania sa žiaka do života triedy,
- poskytuje podporu pri obhajobe práv dieťaťa/ žiaka,
- poskytuje podporu v prevencii vzniku neprimeranej odkázanosti,
- podieľa sa na vytváraní a úprave pomôcok, personalizácii zadaní, úloh, písomných prác.

Pedagogický asistent pôsobí v triede spolu s učiteľom. Počas výchovno-vzdelávacieho procesu sa spoločne snažia realizovať vopred naplánované činnosti a zároveň flexibilne reagujú na aktuálnu situáciu, charakter a obsah vznikajúcich interakcií v skupine. Okrem spolupráce s učiteľom má na prácu pedagogického asistenta určujúci vplyv spolupráca so školským špeciálnym pedagógom, prípadne odbornými zamestnancami školy.

Cieľová skupina: všetky deti/žiaci zo skupiny (zväčša triedy), v ktorej pedagogický asistent pôsobí.

Personálne zabezpečenie: škola alebo ŠKD. Podporné opatrenia poskytuje pedagogický zamestnanec v kategórii **pedagogický asistent**.

Forma poskytovania: individuálna alebo skupinová, alebo aj inštruktážna (pracuje podľa inštrukcií učiteľa), kooperačná (plánovanie medzi pedagogickým asistentom a učiteľom), čiastočne kooperačná (rámcovo plánujú postup asistent sám stanovuje vlastný spôsob práce).

Odporúčaný rozsah: Rozsah je potrebné prispôbiť individuálnym potrebám dieťaťa/žiaka a podmienkam školy na základe vyjadrenia zariadenia poradenstva a prevencie.

Sprievodný materiál:

- [Asistenčné činnosti v škole](#)

O. Zabezpečenie sebaobslužných úkonov podľa osobitného predpisu v čase výchovno-vzdelávacieho procesu

Cieľom podporného opatrenia je zabezpečiť sebaobslužné úkony dieťaťa/žiakovi počas výchovno-vzdelávacieho procesu podľa jeho potrieb. Ide o nasledovné oblasti činností:

- **Osobná hygiena** – Hygienická starostlivosť o jednotlivé časti tela: ruky, tvár, zuby, nechty. Snaha je len o čiastočnú podporu, pri oslabení motoriky a koordinácie pohybov, nemá dostatočne osvojenú postupnosť jednotlivých činností. Môže však ísť aj o komplexnú podporu niektoré úkony vykonáva v plnej miere namiesto dieťaťa/žiaka.
- **Stravovanie a dodržiavanie pitného režimu** – Porciovanie stravy, obsluha kŕmenie a pomoc pri pití a pod.
- **Vyprázdňovanie** – Sprevádzanie na toaletu, pomoc pri vyzliekaní, obliekaní, očistenie po toalete, sprievod z toalety, podanie podložnej misy, močovej fľaše s následným očistením, ochrana osobnej a posteľnej bielizne pred znečistením (nasadenie a výmena plienky).
- **Obliekanie, vyzliekanie** – Výber oblečenia, obliekanie, obúvanie, vyzliekanie, vyzúvanie. Asistenciu je vhodné poskytnúť len pre tú časť zo sústavy krokov a tú oblasť, v ktorej je naozaj potrebná.
- **Mobilita, motorika** – Sprievod pri chôdzi, pomoc pri vstávaní z lôžka, pomoc pri líhaní na lôžko, polohovanie, pomoc pri manipulácii s predmetmi, obsluha a premiestňovanie predmetov dennej potreby.
- **Dodržiavanie liečebného režimu** – Životospráva dieťaťa alebo žiaka na podporu liečby, ktorú stanoví lekár. Môže ísť o rôzne opatrenia v rámci výchovno-vzdelávacích procesov školy, ale tiež vykonávanie alebo obmedzenie konkrétnych aktivít.

Cieľová skupina: Deti/žiaci, ktorí majú obmedzenia vo vykonávaní sebaobslužných úkonov.

Personálne zabezpečenie: škola alebo ŠKD, poskytuje ho osobný asistent, pomocný vychovávateľ, rodičovský asistent alebo **nepedagogický zamestnanec zabezpečujúci sebaobslužné úkony.**

Forma poskytovania: je priamo závislá na miere samostatnosti dieťaťa/žiaka a na charaktere a rozsahu konkrétnych obmedzení dieťaťa/žiaka v oblasti sebaobslužných úkonov.

Odporúčaný rozsah: Rozsah je nutné prispôbiť individuálnym potrebám dieťaťa/žiaka a podmienkam školy. Pri voľbe rozsahu a intenzity sa zohľadňuje najmä vek dieťaťa/žiaka, dostupnosť a bezpečnosť prostredia a služieb. Maximálny rozsah je zabezpečenie podporného opatrenia počas celého výchovno-vzdelávacieho procesu v škole a školskom zariadení. Pri stanovení rozsahu sa vychádza aj z písomného vyjadrenia všeobecného lekára pre deti a dorast, ktoré je súčasťou Vyjadrenia na účel poskytnutia podporného opatrenia.

Sprievodný materiál:

- [Asistenčné činnosti v škole](#)

Odporúčané sú ďalšie súvisiace materiály:

- [Usmernenie k pôsobeniu pedagogického asistenta zamestnanca, ktorý realizuje poskytovanie podporného opatrenia „Sebaobslužné úkony“ a osobného asistenta v škole alebo školskom zariadení.](#)

P. Poskytnutie špeciálnych edukačných publikácií a kompenzačných pomôcok.

Cieľom podporného opatrenia je stimulovať aktivitu dieťaťa/žiaka a zvyšovať jeho motiváciu v učení sa využívaním špeciálnych edukačných publikácií a špeciálnych kompenzačných pomôcok.

- **Špeciálne edukačné publikácie** – Napomáhajú dosahovať ciele výchovno-vzdelávacieho procesu **využitím osobitnej formy komunikácie**, ktorou môže byť napríklad: Braillovo písmo, bodová či reliéfná grafika, implementácia posunkového jazyka, prepis hovoreného slova do písaného textu, titulkovanie, poskytnutie textu v písomnej forme, AAK, audiokomentáre a pod., edukačné publikácie vytvárané pre deti/žiakov, ktoré rešpektujú princípy ľahko čitateľného textu.

Edukačné publikácie s doložkou ministerstva školstva sú určené pre materské školy a školy, v ktorých sa vzdelávanie považuje za sústavnú prípravu na povolanie. Školy majú k dispozícii: učebnice, pracovné zošity, učebné texty, digitálne edukačné publikácie, aj v elektronickej forme podľa vlastného výberu zo zoznamu edukačných publikácií, ktorý obsahuje aj špeciálne edukačné publikácie. Registre edukačných publikácií sa pravidelne

aktualizuje na webovej stránke MŠVVaM SR: <https://www.minedu.sk/register-edukacnych-publikacii/>

- **ŠPECIÁLNE UČEBNÉ A KOMPENZAČNÉ POMÔCKY** – ich cieľom je zabezpečiť prekonanie bariér pri dosahovaní optimálneho výsledku vo výchovno-vzdelávacom procese efektívne a samostatne, umožniť dieťaťu/žiakovi eliminovať potrebu ďalšej asistencie zo strany okolia v dôsledku zdravotného znevýhodnenia, ale napríklad aj pri žiakoch s odlišným materinským jazykom alebo zo SZP.

Patria sem:

- **Špeciálne učebné pomôcky** prispievajú k samostatnosti, pochopeniu a dosiahnutiu výchovno-vzdelávacích cieľov detí/žiacov. Mnohé špeciálne učebné pomôcky zastávajú najmä kompenzačnú funkciu (nahrádzajú obmedzenú alebo absentujúcu modalitu percepcie inou).
- **Kompenzačné pomôcky** nahrádzajú, dopĺňajú a podporujú chýbajúce alebo oslabené funkcie príslušného orgánu, zároveň sa využívajú aj v prípade odlišného materinského jazyka dieťaťa/žiaka počas tranzitného obdobia pri počiatočnom osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy. Kompenzujú dôsledky nedostatku, poškodenia alebo straty funkcie alebo orgánu.

Téma špeciálnych učebných a kompenzačných pomôcok je rozpracovaná v Metodike špeciálnych učebných a kompenzačných pomôcok.

Z pohľadu rôznych potrieb detí/žiacov, alebo potrieb rôznych skupín detí/žiacov sa členia na:

- **Univerzálne pomôcky a úpravy** – napomáhajú deťom/žiakom pri dosahovaní konkrétnych výchovno-vzdelávacích, zväčša krátkodobých cieľov. Sú to aj bežné edukačné pomôcky, ktoré však deti/žiaci so zdravotným znevýhodnením používajú vo väčšom množstve alebo častejšie. Patria sem aj úpravy prostredia a prispôbenie výchovno-vzdelávacieho procesu, ktoré zlepšia prístupnosť nielen z pohľadu mobility, ale aj prístupu k informáciám.
- **Špecifické pomôcky** – sú určené pre špecifickú skupinu detí/žiacov so zdravotným znevýhodnením, sú používané dlhodobo, často slúžia na plnenie dlhodobých výchovno-vzdelávacích cieľov. Spravidla sú to konkrétne kompenzačné pomôcky a pomôcky pri rozvoji nadania. Zaraďujeme sem aj podporné technológie (nazývané aj asistenčné technológie).

Pri výbere pomôcok zariadenie poradenstva a prevencie vychádza zo zoznamu

špeciálnych učebných a kompenzačných pomôcok aktualizovaného na webovom sídle Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. V rámci podporného opatrenia sú financované špecifické pomôcky, ktoré nie sú bežným materiálno-technickým zabezpečením školy a riadi sa usmernením na webovom sídle ministerstva školstva: <https://podporneopatrenia.minedu.sk/financovanie-podpornych-opatreni/>

Cieľová skupina: deti/žiaci, ktoré k výchovno-vzdelávacieho procesu potrebujú konkrétnu kompenzačnú a špeciálnu edukačnú pomôcku, ako aj špeciálne edukačné publikácie. Spravidla ide o deti/žiacov so zdravotným znevýhodnením.

Personálne zabezpečenie: škola a poskytuje ho PZ v kategórii učiteľ, pedagogický asistent alebo školský špeciálny pedagóg, OZ alebo ŠPT.

Forma poskytovania: individuálne zaučiť dieťa/žiaka a zákonných zástupcov na jej používanie.

Odporúčaný rozsah: Rozsah podporného opatrenia je krátkodobý alebo dlhodobý podľa individuálnych potrieb daného dieťaťa/žiaka na základe vyjadrenia zariadenia poradenstva a prevencie, pedagogického zamestnanca v kategórii školský špeciálny pedagóg, odborného zamestnanca školy alebo školského podporného tímu.

Sprievodný materiál:

- [Metodika k špeciálnym učebným a kompenzačným pomôckam a k úprave školského prostredia](#)